

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОДЕСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

Освітньо-професійна програма
«Економіка»
Спеціальність 051
«Економіка»
Група 2БЕП-31

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему: **Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва на прикладі ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС».**

Проектний матеріал складається з пояснювальної записки на 70 сторінках та ілюстративного матеріалу

Здобувач освіти _____ (Морар М.М.)

Керівник _____ (Копайгородська Т.Г.)

До захисту допущений

Завідувач кафедри _____ (Кулаковська Т.А.)

Завідуючий відділенням _____ (Воронкова Ю.В.)

Захист «___» _____ 20__ р.   Протокол ДКК № _____

Оцінка ДКК _____

Секретар ДКК _____

Розділ	Консультант	ПІДПИС	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

Керівник роботи Копайгородська Т.Г. _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання Морар М.М. _____
(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Пор. №	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Розділ 1. Сутність і значення малих підприємств для розвитку економіки	25.10.2021 - 18.02.2022	
2	Розділ 2. Аналіз господарської діяльності ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»	11.04.2022 - 13.05.2022	
3	Висновок, вступ, перелік літератури	01.06.2022	
	Оформлення пояснювальної записки	15.06.2022	
	Додаток ілюстративний матеріал	16.06.2022	
4	Малий захист кваліфікаційної роботи	17.06.2022	
5	Захист кваліфікаційної роботи	19.06.2022-	
6		25.06.2022	
7			
8			

Дипломник _____ Морар М.М.
(підпис)

Керівник проекту _____ Копайгородська Т.Г.
(підпис)

АНОТАЦІЯ
на кваліфікаційну роботу
**«Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва на
прикладі ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»»**

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра
за освітньо-професійною програмою «Економіка»

Морар М.М.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить 70 сторінок, 22 таблиці, 3 рисунки, список літератури з 34 найменувань.

Мета виконання роботи дослідження ступеня розвитку підприємства та аналіз його діяльності.

Об'єктом дослідження є процес підвищення ефективності діяльності на основі комплексного аналізу техніко-економічних показників досліджуваного підприємства.

Предметом дослідження є ефективність діяльності підприємства ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС».

Завданнями роботи передбачено:

- проаналізувати значення малого та середнього бізнесу в ринковій економіці;
- дослідити сучасні концепції організації малого та середнього бізнесу в різних країнах;
- з'ясувати проблеми і перспективи розвитку малого і середнього бізнесу;
- проаналізувати закордонний досвід підтримки малого та середнього бізнесу;
- надати характеристику діяльності досліджуваного підприємства;
- проаналізувати стан господарської діяльності підприємства завдяки дослідження рівня та динаміки економічних показників його діяльності;
- проаналізувати рівень ефективності використання основних виробничих фондів та виявити можливі резерви підвищення цього процесу в ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»;
- за допомогою економіко-математичних методів та інструментарію статистики надати аналіз динаміки фондівддачі;
- розробити та обґрунтувати рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності Товариства.

За результатами дослідження сформульовані рекомендації можуть застосовуватися для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані для дієвого формування підвищення ефективності діяльності даного підприємства.

Рік виконання роботи – 2022

Рік захисту роботи – 2022

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	
1.1. Значення малого бізнесу у ринковій економіці	6
1.2. Сучасні концепції організації малого та середнього бізнесу у розвинених країнах	10
1.3. Зарубіжний досвід державної підтримки малого та середнього бізнесу..	14
1.4. Стан, проблеми та перспективи розвитку малого і середнього бізнесу в Україні	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»	
2.1. Загальна характеристика діяльності ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»	43
2.2. Аналіз та дослідження основних показників ефективності діяльності ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»	47
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	67

					БЕП 31.16.000.КРБ			
<i>Вим.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>				
Розроб.		<i>Морар М.</i>			Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва на прикладі ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»	<i>Літ.</i>	<i>Арк.</i>	<i>Аркушів</i>
Керівник		<i>Копайгородська</i>				2	70	
Н.контроль					ВСП «ОТФК ОНТУ»			
Затвердив								

ВСТУП

Актуальність дослідження даної роботи зумовлена тим, що розвиток малого та середнього бізнесу у сучасних умовах господарювання є основним напрямком політики розвитку економіки держави тому, що він допомагає вирішувати проблеми та питання як суспільного, так і соціально-економічного характеру в Україні. Невід'ємною ланкою в структурі суспільного відтворювального процесу, без якого неможливо забезпечити успішний соціально-економічний розвиток суспільства і зростання ефективності виробництва стають малі та середні підприємства (МСП). Малий бізнес в останні десятиліття став активно впроваджуватися в інноваційний процес. Окрім цього, малий бізнес допомагає формувати середній клас, що складає у світовій господарській системі велику частину економічно-активного населення. Завдяки розвитку функцій малого та середнього бізнесу зросла його роль в економіці провідних країн [2].

Малий бізнес є опорою для економіки. В умовах глобальної економічної кризи спостерігається руйнування загальної стабільності суспільства, яка супроводжується дійсною втратою роботи, зниженням соціального статусу, загального падіння рівня життя, не затребуваністю в професійному плані, незадоволеністю економічним положенням. Все це призводить до соціальної напруженості серед населення, зростає число безробітних серед працездатного населення. Підприємства малого бізнесу порівняно з великим бізнесом більш гнучкі, вони швидше пристосовуються до місцевих ринків та запитів населення, оперативно реагують на зміни попиту споживачів [1].

Проблематику розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у своїх працях висвітлюють такі вчені, як: В. Турчак [3], Н. Поповенко [4], О. Ганенко [4], Л. Кузнецова [5], О. Крухмаль [6], Л. Криворучко [6], Н. Сілічева [7], В. Табінський [8], В. Телятник [8], А. Сімон [8], О. Дикань [9]. Термін "підприємництво" вперше був запроваджений Р. Кантільйоном [10] напочатку XVIII ст., Г. Стевенсон і Дж. Джарілло [11], а також Дж. Стопфорд і К. Баден Фюллер [12].

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						3
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Мета кваліфікаційної роботи – дослідження ступеня розвитку підприємства та аналіз його діяльності.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання:

- проаналізувати значення малого та середнього бізнесу в ринковій економіці;
- дослідити сучасні концепції організації малого та середнього бізнесу в різних країнах;
- з’ясувати проблеми і перспективи розвитку малого і середнього бізнесу;
- проаналізувати закордонний досвід підтримки малого та середнього бізнесу;
- надати характеристику діяльності досліджуваного підприємства;
- проаналізувати стан господарської діяльності підприємства завдяки дослідження рівня та динаміки економічних показників його діяльності;
- виявити ступінь забезпеченості підприємства основними засобами;
- проаналізувати рівень ефективності використання основних виробничих фондів та виявити можливі резерви підвищення цього процесу в ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»;
- за допомогою економіко-математичних методів та інструментарію статистики надати аналіз динаміки фондівдачі;
- розробити та обґрунтувати рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності Товариства.

В роботі досліджується господарсько-фінансова діяльність ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС», яке займається установкою та обслуговуванням систем кондиціонування, вентиляцій та опалення. Основною метою є здійснення монтажу водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування.

Об’єктом дослідження є процес підвищення ефективності діяльності на основі комплексного аналізу техніко-економічних показників досліджуваного підприємства.

Предметом дослідження є ефективність діяльності підприємства ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС».

Методи дослідження. В процесі дослідження використані традиційні способи та засоби економічного аналізу (табличного, порівняння, групування, графічний),

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						4
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

обробка матеріалів з використанням персональних ЕОМ. У роботі використані такі методи дослідження, як аналітичні, статистичні, графічні.

Інформаційна база дослідження є Закони України та інші нормативні документи з питань діяльності підприємства, підручники, навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти та науки України, монографії та інші періодичні видання відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, офіційні статистичні дані, а також Інтернет сайти.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в подальшому розвитку теоретичних засад формування підвищення ефективності діяльності підприємства в даному напрямленні.

Практична новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані для дієвого формування підвищення ефективності діяльності даного підприємства.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, двох розділів, списку використаної літератури 34 найменувань. Основний зміст викладено на 70 сторінках. Робота містить: 22 таблиці, 3 рисунки.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						5
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

1.1 ЗНАЧЕННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розвиток економіки ставить нагальне завдання створення такого типу підприємств, які зуміли б вирішити проблеми, неефективні для великих монополій. Такими підприємствами стали так звані «малі і середні підприємства» (МСП), які відносяться до сегменту малого та середнього бізнесу (МСБ). Малий бізнес, який у 1950 рр. розглядали як ознаку нерозвиненості продуктивних сил і продуктивних відносин, який повинен бути усунений шляхом поглинання великими монополіями, на сьогоднішній день став спасінням для розвитку економіки.

Основною складовою державної економіки являється малий та середній бізнес. Фізичні особи-підприємці (ФОПи), а також малі та середні підприємства виконують соціальну функцію, а саме – професійне навчання та створення робочих місць для населення. Малий бізнес – мобільний, швидко реагує на зміни ринку і потреби, являється прибутковим, пропонує унікальні товари та послуги.

Мале підприємництво не тільки несе в собі загальні риси підприємництва, але має і власну специфіку, що визначає саме його економічну сутність. Тому, зміст понять «мале підприємництво» та «мале підприємство» не одне і те ж. Перше поняття характеризує певний економічний процес, а малі підприємства виступають реальними суб'єктами економічної діяльності. До малого підприємництва окрім малих підприємств входять різні мікросуб'єкти – мікропідприємства з низькою продуктивністю та приватні особи-підприємці. Кожен з них має свою специфіку та мету діяльності, характеризується особливими недоліками і перевагами [24].

Індивідуальне підприємництво, малий та середній бізнес – це створення нових робочих місць, а також альтернатива найманій праці. Дуже важливим для формування середнього класу суспільства є розвиток малого і середнього бізнесу [8, с. 848].

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						6
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

В країнах з розвинутою ринковою економікою створення оптимальної структури підприємств досягається не стільки шляхом їх збільшення або зменшення, скільки пошуком раціонального поєднання підприємств різних розмірів. При цьому конкретні комбінації великих, середніх і малих підприємств в кожній країні і в кожній галузі складаються в залежності від національних особливостей, від їх функцій в галузевому виробництві, специфіки технології та ринкового попиту.

Таким чином, можна виокремити два комплекси причин, які спричинили появу, збереження, відтворення, а також інтенсивного розвитку малого і середнього бізнесу:

1) економічна необхідність, посилена закономірностями розвитку НТР об'єктивно вимагає синтезу великого, середнього і малого виробництва;

2) соціальні причини, згруповані головним чином біля проблеми зайнятості.

1. Сектор малого та середнього бізнесу представляє і постійно відтворює нові робочі місця, чим пом'якшує гостроту безробіття, і «рятує» економіку від соціальних перенапруг, які негативно повпливали б на її розвиток. Через це в промислово розвинених країнах світу в 1970 рр. великий розвиток отримували мале та середнє підприємство, які активно функціонували в таких галузях як машинобудівництво, хімічна промисловість, легка індустрія, деревообробка, виробництво харчових продуктів, надання послуг [13].

Пожвавлення підприємництва, проникнення малого бізнесу і підтримка передових галузей промисловості стимулюється різними мірами державного регулювання. Від фактичного ігнорування проблем невеликих компаній в період 1980-1990 рр. стався помітний поворот до офіційного зізнання їх ролі в новій економічній структурі і державної підтримки розвитку МСБ.

Як відомо, ринкова економіка потребує проведення великого числа експериментів в області бізнесу в найширшому сенсі цього слова, і тут дуже значна роль малих та середніх підприємств. Здатність «малих» підприємств забезпечити конкуренцію на ринках збуту, а також їх роль в розвитку та

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						7
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

експлуатації радикально нових технологій на стадії їх становлення – важливі складові частини укріплення економіки.

Переваги малого бізнесу в значній мірі обумовлені перспективами його зросту. Розвиток малого підприємства залежить не тільки від можливостей інвестувати, але й від вміння пристосовуватись, змінювати свій профіль, мати чітку інформацію про кон'юнктуру ринку і технологічних нововведень [14].

2. На сьогоднішній день серед англійських дослідників існує чотири основних точки зору з приводу проблем ролі і значення малого та середнього бізнесу в економіці. Дослідники першої групи виходять з того, що в післявоєнні роки частина малих підприємств у виробництві і зайнятості різко зменшилась, і була досить поширена думка, що малий бізнес – діло минулого і недоречне в теперішньому. Цю точку зору розділяють Дж. Кьюррен, С. Гелэхер і Г. Стьюарт.

Цілком протилежну точку зору відстоюють економісти, розглядаючи малий та середній бізнес як важливий суб'єкт академічного та професійного дослідження. Цими вченими є Дж. Бэннок и В. Холдер. Представники цієї групи закликають підтримувати розвиток малого та середнього бізнесу як засіб боротьби з безробіттям і зсуву в цінносних орієнтаціях. Роботи вчених цього напрямку в основному концентрувались на розгляданні таких проблем, як значення малого бізнесу для зайнятості, для регіонального розвитку, місце і роль підприємців на підприємстві та в суспільстві, необхідність вироблення ефективної політики для немонопольного сектора економіки.

Прибічники третьої точки зору, серед яких є професор Кранфильдської школи менеджмента П. Берне, викладач Уорвікського університета Дж. Дьюхерст і професор Європейського інституту ділової адміністрації Л. Веккерс, розглядали малий та середній бізнес як джерело створення робочих місць.

Представники четвертого напрямку розглядають малий бізнес в контексті його симбіоза з великими підприємствами і підкреслюють зростаючий інтерес до малого бізнесу як до ринку збуту для великих підприємств. Економісти цього напрямку відмічають також зростаючу залежність деяких великих підприємств від малих як посередників від збуту. Так, наприклад, тютюнові, видавничі і ряд інших

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						8
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

підприємств більшу частину своєї продукції реалізують через більшість малих торгових точок. Цю точку зору підтримують Дж. Бэмфорд і К. Ливики.

Таким чином, теоретики другої, третьої та четвертої шкіл підтримують думку: малий та середній бізнес – це сектор економіки, який уже існує, який уже затвердив своє положення в економіці всіх країн, виконуючи ряд соціально-економічних функцій.

Малий та середній бізнес відіграють важливу соціальну та економічну роль. Вона проявляється у [4, с. 126; 3, с. 250; 8, с. 305]:

– вирішенні проблеми зайнятості населення: збільшенні чисельності суб'єктів господарювання, створенні умови для появи нових робочих місць (реєстрація громадян фізичними особами підприємцями тощо);

– появі гнучкості та адаптивності ринку. Контакткування із споживачами, краще реагування на потреби ринку, якісніше обслуговування споживачів - ці функції швидше та оперативніше виконують суб'єкти господарювання малого та середнього бізнесу;

– появі конкурентного середовища в умовах економіки на ринку, що спричиняє виробництво товарів, робіт та послуг, що будуть затребувані на ринку, створенні конкуренції монополістам;

– малі підприємства мають свободу ринкового вибору, здійснюють структурну перебудову економіки;

– здійсненні підвищення рівня добробуту населення та скорочення бідності;

– розширенні бази оподаткування для державного та місцевого бюджетів;

– у багатьох випадках малі підприємства задають темп економічного зростання економіки, реалізуючи та генеруючи інноваційні ідеї (технічні, соціальні, комерційні, маркетингові та інші), випускають новітні послуги та товари, що будуть мати значну частину наукоємності;

– завдяки формуванню середнього класу: розвивається громадянське суспільство в державі, зменшується соціальна напруга, послаблюються тенденції щодо соціальної нерівності, прискорюються процеси демократизації ринкових відносин.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						9
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

1.2 СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

Критерії малого підприємництва розрізняються між країнами, що сильно ускладнює міжнародні порівняння. Дехто з дослідників вкладає різний зміст у поняття "підприємництво" та "бізнес". Й. Шумпетер трактує під підприємництвом інноваційну господарську діяльність, а під бізнесом — будь яку господарську діяльність. Але в сучасних іноземних дослідженнях з економічної кон'юнктури терміни "бізнес" і "підприємництво" часто вживають як синоніми. Наприклад, у США, терміном "малий бізнес" позначаються як малі, так і середні підприємства. Хоча в європейських країнах і Японії офіційним визначенням малого бізнесу використовується термін "мале і середнє підприємництво". У статуті Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) існують такі визначення: підприємства з кількістю працівників до 19 осіб називаються - дуже малі, від 20 до 90 осіб — малі, від 100 до 499 осіб — середні і понад 500 осіб — великі. Що стосується Євросоюзу, то в категорію "мале і середнє підприємництво" відносять три види підприємств — мікро, малі і середні. Опорними характеристиками в даному випадку є чисельність співробітників, обсяг продажів і підсумок річного балансу (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 Визначальні характеристики для мікро, малих і середніх підприємств ЄС

Категорія підприємства	Чисельність співробітників, осіб	Річний оборот, млн євро	Річний баланс, млн євро	Кількість МСП у ЄС, 2018 р. (у тисячах)
Мікропідприємство	1-9	2	2	23 323, 9
Мале підприємство	10-49	10	10	1 472, 4
Середнє підприємство	50-249	50	43	235, 67

Джерело: [15; 16].

Для багатьох розвинених країн світу малий і середній бізнес (МСБ) представлений сукупністю численних підприємств, що сприяють скороченню безробіття, забезпечуючи приріст нових робочих місць. Проаналізувавши темпи розвитку малого і середнього бізнесу та економіки загалом в таких країнах, як

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						10
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Німеччина, Японія, США, очевидним є прямий взаємозв'язок. Малий і середній бізнес як правило розвивається етапами, а стан цього сектора значно відрізняється не тільки по країнах, але і по регіонах.

В Італії, наприклад, дуже багато малих підприємств знаходяться на півночі, а досить невелика кількість — на консервативному півдні. Пояснення ситуації — історичні відмінності в способах і обсягах накопиченого в суспільстві капіталу.

Активний розвиток МСБ в Італії припав на 50-ті роки ХХ-го ст., через реалізацію євроінтеграційних ініціатив, для подальшого економічного розвитку і високої конкурентоспроможності національної продукції на світовому ринку. Домінуюче становище в економічній структурі малих і середніх підприємств - одна з особливостей Італії. На території країни діє понад 3,8 млн підприємств малого і середнього бізнесу, за даними Національного інституту статистики Італії (ISTAT), які забезпечують близько 80% зайнятості населення і третю частину обсягу національного виробництва. Найвищими серед країн Європи є показники, що описують сферу малого і середнього бізнесу в Італії. За традиційними уявленнями, дрібні підприємства заповнюють ті ніші ринку, які, обслуговують інтереси великих компаній, або з певних причин, залишають незайнятими великі фірми. В Італії промислові округи значно змінили ситуацію: ресурси дрібних виробничих фірм з'єднуються, що дає змогу малим підприємствам відігравати самостійну роль в економіці країни і виходити на зовнішній ринок. В результаті, 60 промислових регіонів виготовляють експортні товари і послуги загалом на 70 млрд євро, що становить майже чверть всього італійського експорту. Наприклад, за деякими групами товарів, таких як ювелірні вироби, цей показник сягає 70 %. До списку найвдаліших входять лідерами не тільки торгові компанії, але і фірми, що випускають промислову продукцію, річний товарообіг яких складає кілька десятків мільйонів євро.

В Японії до малого бізнесу відносять підприємства з кількістю працівників не більше 300 осіб у оброблювальній і добувній промисловості, а також в будівництві, не більше 100 осіб — в оптовій торгівлі, не більше 50 осіб — в роздрібній торгівлі та індустрії послуг. Для визначення належності підприємства

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						11
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

до сфери МСБ враховується величина капіталу даного підприємства, який не повинен перевищувати 100 млн ієн. Так, в сферу малого і середнього бізнесу потрапляє велика кількість (близько 6,5 млн) японських підприємств — від домогосподарств сімейного типу, до оснащених сучасною технікою фірм, складаючи 99 % від загального числа підприємств. На цих підприємствах зайнято близько 54 млн осіб, тобто 80 % всієї робочої сили Японії. Частка японського МСБ у ВВП — близько 55 %, в експорті — 15 %. Японський малий бізнес в основному сконцентрований у громадському харчуванні, роздрібній торгівлі, будівництві, машинобудуванні та сфері послуг.

Малий і середній бізнес у багатьох сферах співіснує з великим. Будівництвом масового житла, наприклад, займається малий і середній бізнес, а будівництвом заводів, доріг, багатоповерхових, офісних будівель і торгових комплексів — великий. У транспортній сфері те ж саме: є малі та середні підприємства, які займаються перевезеннями, і великі таксомоторні парки, автобусні корпорації. Інакше кажучи, великий бізнес надає роботу малому. Основою економіки розвинених країн є малий і середній бізнес, займаючи значну частку в структурі ВВП і забезпечуючи при цьому зайнятість населення, надаючи можливість вирішити політичні, економічні та соціальні проблеми держав. Для всіх економічно розвинених країн малому і середньому бізнесу напрувається різна організаційна і фінансова підтримка, результатом якої є великі поповнення в бюджет, що призводить до високого рівня життя населення і ефективного функціонування економіки (табл. 1.2).

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						12
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Таблиця 1.2 Тенденції розвитку малого і середнього бізнесу та його вплив на економічну конюнктуру окремих країн

Країна	Частка в загальній кількості підприємств, %		Частка в загальній зайнятості, %		Частка в структурі ВВП, %		Частка в експорті, %	
	Кінець 1990-х-початок 2000-х рр.	2010-2018 рр.	Кінець 1990-х-початок 2000-х рр.	2010-2018 рр.	Кінець 1990-х-початок 2000-х рр.	2010-2018 рр.	Кінець 1990-х-початок 2000-х рр.	2010-2018 рр.
США	84–87	97,5–98,3	42–45	58–60	42–45	50–52	28–30	37–40
ЄС	86–88	97–98	55–58	70–72	50–55	65–68	45–51	68–70
Німеччина	87–88	98,5–99,7	50–52	66–69	42–46	55–57	38–40	50–52
Італія	89–90	98–99,8	55–58	70–73	46–50	58–60	42–48	58–60
Франція	82–85	98–99,6	40–45	58–60	46–50	55–57	36–42	48–50
Швейцарія	84–87	96–99	45–50	57–62	45–49	54–58	40–43	49–52

Джерело: [15; 16].

Основою європейської економіки вважається малий і середній бізнес, що відрізняється здатністю швидко адаптуватися до зовнішніх змін, перетворюючись у джерело інноваційного зростання. Станом на 01.01.2020 р. у 28 країнах ЄС було зареєстровано близько 25,1 млн суб'єктів (25 млн 79 тис. за даними на 2018 р.) 42 % МСБ здійснювали експортні операції — найбільшу частину в експорті посіли обладнання, технології та промислове виробництво. Експорт здійснювався як за межами ЄС, так і в інші країни ЄС. Середні європейські компанії демонструють найбільшу експортну активність [17; 18].

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						13
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

1.3 ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Не існує єдиного підходу щодо підтримки малого та середнього бізнесу. Підходи до цієї проблеми розробляються в різних країнах виходячи з їх розвиненості, рівня сприятливості бізнес-середовища, а також змін зовнішніх умов.

Високий ступінь розвитку малого та середнього підприємництва в багатьох країнах разом з активним економічним ростом можуть бути можливими виключно за допомогою розробки та введення інноваційних рішень. Тому основний акцент в більшості країн зроблений на підприємства, які здійснюють діяльність в стратегічно важливих для держав сферах.

Міри підтримки цих підприємств переважно направлені на сприяння та стимулювання використання інноваційної технологічної бази для росту ефективності діяльності, а також на розвиток експорту. Не менш значним пунктом в постійному рості інноваційного потенціалу суб'єктів малого та середнього підприємництва є розвиток дослідно-промислових кластерів, для яких будуються лабораторії, замовляється спеціальне обладнання та створюються робочі приміщення, проводиться регулярне консультування спеціалістів в окремих сферах. Завдяки формуванню розглянутих кластерів відбувається поява корпоративних зв'язків, які значно знижують витрати на пошук партнерів для пропозиції сумісних проектів.

В різних країнах існує персональна інфраструктура підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу, але серед них можна побачити схожі тенденції. В першу чергу високий ступінь адресованості підтримки та її направленість на стратегічно важливі для держав сфери, а також децентралізація системи підтримки суб'єктів МСБ. Їх підтримка проводиться як правило непрямыми фінансовими методами через комерційні банки та лізингові компанії. Вдосконалення державної підтримки також відбувається за допомогою спрощення процедури доступу до державного замовлення, росту цільових направлень субсидій та інших аспектів

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						14
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

модернізації мір державної підтримки. Також проводиться активна підтримка в сфері кадрів, технологічного розвитку, а також консультативна підтримка [19].

В якості загальної тенденції для більшості розвинених країн можна виділити заміну прямої фінансової підтримки у вигляді незворотних субсидій мірами непрямої фінансової підтримки. Подібні міри реалізуються переважно через різноманітні компанії в сфері фінансових послуг та приватні фонди. В державах, які лідирують в розвитку малого та середнього бізнесу, від 50 до 70 відсотків всіх видаткових зобов'язань, чіпаючих фінансову підтримку МСБ, проводиться в формі непрямої фінансової підтримки. Звернення до даного підходу дозволяє надати необхідну фінансову підтримку великій кількості підприємств, роблячи її більш цілеспрямованою та підвищуючи її ефективність, що сприяє розвитку фінансових інститутів.

Крім усього раніше сказаного зарубіжні країни переходять на більш сучасні міри підтримки в області кадрового навчання:

- безкоштовне надання консультативних послуг (наприклад, програма «Talk To A UK TI Export Adviser» в Великобританії);
- формування менторських систем волонтерів (наприклад, Service Corps of Retired Executives або Центри підтримки жінок-підприємців);
- надання грантів та податкових відрахувань за найм молодих спеціалістів в вузьконаправлених сферах.

Найбільш значними в промисловій сфері є міри підтримки підприємців в області технологічного розвитку. В розвинених та наближених до них країнах активно займаються підтримкою кластеризації. Наприклад, в Китаї перші міри щодо стимулювання кластеризації були прийняті ще в 70-х роках минулого століття. В Кореї з 2005 року реалізуються програми індустріальних комплекс-кластерів. США, Німеччина та Великобританія не озвучують задачу різних конкретних кластерів, але активно користуються поняттям «кластерного підходу», який припускає облік локальної індустріальної спеціалізації при формуванні портфеля підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва [20].

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						15
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Податкові пільги в різних країнах також можуть відрізнятися. Наприклад, Австралія (в 2010 році) та Франція (в 2008 році) замінили важку схему розрахунку податкових відрахувань, яка заснована на об'ємі інвестицій з врахуванням чистого доходу від них, на більш просту, яка приймає виключно об'єм інвестицій. В Китаї раніше відрахуванням могли користуватися тільки підприємства, які працюють в «Нових технологічних зонах», зараз – всі суб'єкти малого та середнього бізнесу, які ведуть діяльність в високотехнологічній сфері.

Відбуваються постійні зміни і в інформаційній підтримці. Одна з тенденцій останніх декількох років – створення порталу з надання всієї інформаційної підтримки. Великий акцент приділяють росту доступу державного замовлення за допомогою урядового агенства з підтримки МСБ. Для оптимізації даних процесів створюються єдині онлайн-платформи. Наприклад, американська Supplier Scouting або англійська Contrast Finder.

Цікавим є досвід державної підтримки МСП в Японії, де малі та середні підприємства є важливим елементом економіки. Управління всією японською інфраструктурою підтримки та розвитку МСП здійснюється державним агенством по малим та середнім підприємствам (SMEA), яке здійснює глобальну стратегію правління Японії в сфері МСП. Ця структура активно співпрацює з низкою великих приватних та державних організацій, науково-дослідних центрів, серед яких організація по інноваціях та розвитку МСП в Японії (SMRJ) грає ключову роль. SMRJ включає чотири технологічних парки, бізнес-інкубатори, дев'ять інститутів з вдосконалення технологій та управління МСП.

Влада Японії приділяє особливу увагу створенню стійких умов для розвитку та росту МСП. Японія широко використовує систему J-Net21, яка забезпечує постійний моніторинг розвитку та стану МСП. На основі системних даних проводяться дослідження, аналізується та оцінюється ефективність всього комплексу заходів впливу та регулювання держави [21].

В керуванні Японії підтримка малого бізнесу забезпечується через Управління малого бізнесу, яке знаходиться в структурі японського Міністерства зовнішньої торгівлі та промисловості. Органи влади в центрі та на місцях надають сприяння

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						16
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

створенню нових та розвитку значно малих та середніх підприємств через надання кредитів, гарантій по кредитах, допомоги в підготовці та перепідготовці кадрів та забезпеченні безперепонного доступу до інформації, необхідної для ведення господарської діяльності суб'єктів МСП.

Державна корпорація розвитку малого бізнесу в Японії відіграє також неменш важливу роль в наданні матеріальної допомоги малим та середнім підприємствам країни, дана державна структура надає суб'єктам малого та середнього підприємництва довгострокові (строком на один рік та більше) кредити з метою збільшення оборотного та основного капіталу підприємств на пільгових умовах. Кредити на реалізацію проектів з розробки нових продуктів та технологій виробництв, фінансовані місцевою владою, здійснюються по максимально зниженій відсотковій ставці. Пільговий кредит можливий також при розробці нових технологій виробництва та досвідних зразків обладнання.

Окрім цього, в Японії постійна увага приділяється створенню нових МСП для розвитку економіки окремих регіонів та сприяння промисловому та технологічному співпрацюванню між підприємствами.

Діяльність Японської національної фінансової корпорації орієнтована на кредитування малих та мікропідприємств. Використовуючи достатньо широку мережу торгівельно-промислових палат, розташованих по всій країні, кожного року корпорація виділяє кредити загальною сумою біля 500 млрд ієн.

Банк Soko-Chukin - спеціалізована кредитно-фінансова установа, створена японським урядом з метою надання фінансової допомоги кооперативним об'єднанням малого і середнього бізнесу, а також надання допомоги організаціям, створеним такими кооперативами. Держава гарантує і страхування кредитів, наданих малим і середнім підприємствам через додаткову систему державного кредиту.

Фінансування малих і середніх підприємств також є важливим компонентом фінансової допомоги підприємствам, що стикаються з фінансовими труднощами через несприятливі екологічні чинники. Крім того, простежується стабільний розвиток двосторонньої взаємодії державної влади з бізнес-структурами.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						17
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Японський передовий досвід у використанні інформаційних і комунікаційних систем з метою контролю ефективності заходів державної підтримки малих і середніх підприємств може виявитися дуже затребуваним і актуальним для України.

На сьогоднішній день Японія розробила, ввела та успішно використовує універсальну систему підтримки малого та середнього бізнесу практично на всіх рівнях та у всіх напрямках.

Цікавий також досвід Китаю в підтримці малого бізнесу. Активна підтримка та просування малого та середнього бізнесу є одним з пріоритетів китайської влади. В системі управління всіма малими та середніми підприємствами в Китаї уже давно практикується «колективне управління», коли практично немає єдиного центра управління, але створені галузеві органи управління, та існує спеціальний орган для узгодження можливостей виходу на зарубіжні ринки китайських малих та середніх підприємств в Китаї.

Крім того, працює суспільна інформаційна служба China SME Online (CSMEO), яка веде свою діяльність у всіх регіонах КНР, щоденно до її послуг приходять більш ніж 200 000 клієнтів. Інформаційна мережа CSMEO створена для надання своїм користувачам найактуальнішої на даний момент часу інформації про поточні зміни та тенденції в дієвих правилах, поява нових регулюючих документів, потребуючих об'ємах поставок та потребі на закордонних та місцевих ринках.

CSMEO сповіщує про вакансії на підприємствах малого та середнього бізнесу в різних регіонах та містах країни. Мережа збирає та представляє інформацію роботодавцям про лиця, які шукають роботу, проводить консультацію підприємців, показує широку низку технічних та навчальних послуг.

Після реформ державних закладів в рамках торгівельно-економічного комітету влада КНР був сформований департамент малого та середнього бізнесу. Його основні функції полягають в наступному: керування реформою та реструктуризація цих підприємств; розробка політики підтримки цих підприємств; заохочення створення системи обслуговування для них; координація

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						18
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

міжнародного співробітництва між малими та середніми підприємствами. В 2000 році Національний комітет з торгівлі та економіки заснував китайську робочу групу по сприянню розвитку малих та середніх підприємств. В його склад входять 12 фінансових, науково-технічних, банківських та інших закладів.

Китайською владою розроблений «Закон про сприяння малим та середнім підприємствам». В ньому чітко визначається захист законних прав та інтересів малих та середніх підприємств та робить акцент на покращення середовища їх функціонування. Одним з основних положень закона є те, що державний бюджет включає статтю про малі та середні підприємства та створює спеціальний фонд для їх розвитку за рахунок засобів державного бюджету. Закон також має чіткі вказівки для формування органів управління малого та середнього бізнесу, за кредитними гарантіями, створення системи соціального обслуговування.

Уряд розглядає питання про підготовку кадрів різних категорій. Це довгострокова стратегічна мета розвитку малого та середнього бізнесу, яка вимагатиме численних форм допомоги держави.

По-перше, на основі існуючих установ з підготовки кадрів у галузі економіки, а також спеціалізованих установ з підготовки управлінських кадрів, у пріоритетному порядку слід проводити підготовку кадрів для малих та середніх підприємств. У той час важливо забезпечити і пільги щодо оплати такого навчання.

По-друге, приділяючи особливу увагу підготовці інструкторів з підготовки персоналу малих та середніх підприємств, необхідно поступово підготувати висококваліфікований викладацький склад, що відповідає поточним потребам малих та середніх підприємств. Важливо також заохочувати розвиток малих та середніх підприємств у галузі створення ними власної системи підготовки необхідні кадри.

По-третє, необхідно створити навчальні центри та розробити рекомендації для управлінського персоналу малого та середнього бізнесу, сформувавши для них ринок спеціалістів. Ці заходи мають бути спрямовані на надання підприємствам кваліфікованого персоналу на рівні.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						19
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Уряд КНР заохочує та підтримує розвиток системи технічних інновацій на всіх підприємствах. Щоб стимулювати впровадження досягнень науки і техніки у виробництві та створення механізму розвитку технологій персоналом підприємств, держава вважає, що наука та техніка повинні розглядатися як «загальний внесок».

Паралельно з реформою податкової системи китайський уряд розглядає питання щодо включення статті видатків бюджету КНР на розвиток малого та середнього бізнесу та створення спеціального фонду для розвитку науки та техніки. Крім того, керівники всіх рівнів з урахуванням ситуації, що склалася, зобов'язані створювати спеціальні фонди для підтримки малого та середнього бізнесу.

Уряд КНР вжив низку заходів щодо розширення фінансової підтримки малих та середніх підприємств. Удосконалено систему руху капіталу малих та середніх підприємств. На вимогу уряду у державних комерційних банках Китаю було засновано підрозділи комерційних банків із кредитування підприємств малого та середнього бізнесу.

Державні банки, спираючись на досить широку мережу комерційних банків, що істотно збільшили обсяг кредитування малого та середнього бізнесу. Комерційні банки Китаю сьогодні стають головними кредитними установами, що надають позикові кошти малим та середнім підприємствам. При цьому уряд КНР став стимулювати розвиток малих та середніх фінансових та кредитних організацій.

За участю існуючих у КНР поручительських організацій тягар кредитних ризиків зводиться до мінімуму та розподіляється між учасниками. Процедура та умови отримання кредитів, забезпечених поручителями, суттєво спрощено, кількість контрольних інстанцій та погоджень скорочено до мінімуму. Покращуються якість та обсяг фінансових послуг, що надаються малим та середнім підприємствам, що поступово розширюються канали обороту капіталу МСП.

Досвід Китаю в створенні і вдосконаленні системи підтримки малого і середнього підприємництва, поза сумнівом, буде корисний при розвитку системи

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						20
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

державної підтримки і регулювання діяльності малого і середнього підприємництва в Україні.

Слід також враховувати приклади Франції і Німеччини як провідних європейських країн.

У Франції, як і у багатьох інших капіталістичних країнах, ведуть активну діяльність організації, діяльність яких безпосередньо пов'язана з підтримкою малого і середнього бізнесу. Одним з них є Агентство по підприємництву (APCE), створене за підтримки Уряду Франції. Агентство пропонує велику кількість інструментів підтримки малого і середнього бізнесу. Одним зі значимих чинників є можливість отримання онлайн-консультацій по підприємництву: підприємець може зв'язатися з банками з питань кредиту, проконсультуватися із страховими компаніями, а також знайти бухгалтера. Тут же можливе інтерактивне заповнення онлайн-форм документів, необхідних для реєстрації підприємства, внесення змін в статут або припинень господарської діяльності.

У Франції функціонує і структура, діяльність якої пов'язана з фінансуванням діяльності МСП - державна організація OSEO. За допомогою цієї організації Уряд Франції фінансує малі інноваційні проекти. Організація виступає гарантом і поручителем по кредитах, виданим малим і середнім підприємствам банками-партнерами.

Особливу увагу варто приділити програмі NACRE, заснованої Міністерством економіки, промисловості і зайнятості. Програма надає безвідсоткові кредити і експертну підтримку певним проектам. В основному, це соціальні проекти, спрямовані на створення або відновлення компаній впродовж перших трьох років після початку їх діяльності.

Уряд країни також надає можливість спрощеної реєстрації підприємця з привласненням йому статусу самозанятого. Слід сказати, що у Франції особлива увага приділяється безробітним, що побажали відкрити свою справу. Існує особлива система підтримки, головним принципом якої є звільнення нового підприємця від усіх видів податків на три роки, а також на рік від виплат до соціальних фондів. Крім того, підприємці у Франції, що відкрили свій новий

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						21
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

бізнес в слаборозвинених з точки зору економіки районах країни, отримують особливу пільгу від держави у вигляді повного звільнення від виплат до фондів соціального захисту.

В Німеччині усі початкуючі підприємці мають можливість отримати пільгові кредити від держави у розмірі 50 тис. євро з терміном погашення впродовж 20 років. Інноваційна і наукова діяльність дуже активно підтримується державою, за здійснення такої діяльності держава компенсує витрати суб'єктам МСП в сумі до 40 тис. євро. Комерційна співпраця між МСП і вищими учбовими закладами неухильно розвивається. Сьогодні в Німеччині більше 80% випускників починають свою професійну діяльність на малих підприємствах.

Через різні пільги для МСП, низької орендної плати за них великі німецькі компанії часто діляться на декілька частин, оскільки в цьому випадку відбувається значне зниження витрат, а дрібні компоненти великих компаній стають надзвичайно привабливими для іноземних інвесторів, об'єм інвестицій яких досягає близько 0,25 трлн. євро в рік.

Нині найефективніша державна підтримка підприємств малого і середнього бізнесу здійснюється в США при безпосередній участі Адміністрації малого бізнесу при Президенті США (Small Business Administration - SBA), створеною в 1953 р. SBA вирішує наступні основні завдання: надає фінансову підтримку малим підприємствам; здійснює сприяння в отриманні державних замовлень; проводить експертизу нових підприємницьких ідей; надає консалтингові послуги в області управління і технічну допомогу [22].

Кредитування малого бізнесу в США походить з двох джерел: Адміністрації малого бізнесу і комерційних банків. Найбільша доля кредитів надається адміністрацією малого бізнесу.

На початку 1990-х рр. в США мільйони малих підприємств отримали податкові пільги. Більше 36 млн американців працюють на підприємствах з чисельністю менше 100 чоловік. Уряд приділяє велику увагу створенню робочих місць на малих підприємствах. Були прийняті ряд заходів по підтримці малого бізнесу,

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						22
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

включаючи податкові і законодавчі пільги. До числа найбільш важливих заходів, запропонованих і здійснених, відносять:

- зниження інвестиційного податку (скорочення на 7% для компаній, річний об'єм продажів яких не перевищує 5 млн дол. впродовж трьох років, перед роком сплати податків);

- звільнення від податку на збільшення ринкової вартості капіталу (скорочення податку на продаж капіталу компанії, яка існує не менше 5 років на 50%, з капіталом не більше 50 млн дол.);

- медичне страхування для самозайнятих (скорочення на 25% страхового внеску для самозайнятих і їх утриманців);

- створення «зон підприємництва»;

- полегшення процедури отримання кредитів малими підприємствами у рамках надання і оформлення документації.

Багато країн, включаючи Японію, успішно застосовують досвід США.

На основі даної інформації бачимо наступні тенденції досвіду зарубіжних країн:

- відбувається зміщення уваги на підтримку інноваційної діяльності та адресну підтримку суб'єктів малого та середнього підприємництва;

- стимулюється експортна діяльність, а не розвиток МСП загалом;

- якісно змінюється роль малого та середнього підприємств в інноваційному розвитку економіки;

- відбувається підвищення частини суб'єктів МСБ, які приймають участь в партнерствах або консорціумах з метою здійснення підприємницької діяльності.

Звісно, кращі зарубіжні практики можуть бути адаптовані в Україні. Основний акцент потрібно зробити на розвитку інфраструктури підтримки та формуванні комфортних умов для ведення бізнесу. Необхідно розвивати локальні центри розвитку суб'єктів МСП, розширювати підтримку експортно-орієнтованих компаній (наприклад, виділяти найбільш перспективне напрямлення для експорту та забезпечувати їм адресну підтримку), а також замінити пряму фінансову підтримку на непряму та більше уваги приділяти частині фінансування венчурних фондів.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						23
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

У 2020 році, введення карантинних обмежень по всьому світі, для запобігання поширення коронавірусної інфекції, багатьом бізнесам створило багато нових проблем та призвело до кризи. У багатьох державах Європи, а також в США в період пандемії здійснювалася державна підтримка бізнесу.

Так, у Великобританії у березні 2020 року було оголошено про надання державних позик в розмірі не менше 330 млрд. фунтів стерлінгів, податкових пільг і інших заходів на суму 20 млрд. фунтів стерлінгів для захисту компаній, що страждають від економічного колапсу, викликаного вірусом. Програма збереження робочих місць в період пандемії дозволила надати усім працедавцям - приватним компаніям, некомерційним організаціям і благодійним організаціям доступ до гранту, що покриває до 80% середньої заробітної плати, вартістю до 2500 фунтів стерлінгів в місяць.

Такі ж заходи були зроблені Швецією, Норвегією, Данією, Португалією і Австрією, що дозволило компаніям, які відправили персонал на карантин, продовжувати виплачувати їм урядовими грошима. Цей крок дозволив запобігти скороченню тисяч, а можливо, мільйонів робочих місць в період карантинних заходів.

Ще однією мірою підтримки МСП у Великобританії стало призупинення виплат податку на додану вартість (ПДВ) до кінця літа 2020 року. При виручці до 30 млрд. фунтів стерлінгів компаніям не доведеться платити ПДВ до кінця року.

Досить істотні заходи підтримки відносяться до самозайнятих. Так, у разі їх хвороби вони зможуть отримувати посібник з тимчасової непрацездатності у розмірі 94,25 фунтів стерлінгів в тиждень.

Були виділені грошові гранти на суму 25,000 фунтів стерлінгів компаніям, зайнятим в роздрібному, розважальному і готельному секторі економіці, щоб допомогти пережити їм період турбулентності. Компанії з чисельністю менше 100 працівників в усіх секторах економіки змогли отримати підтримку на суму 10,000 фунтів стерлінгів.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						24
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

У Австралії в якості одного із заходів підтримки бізнесу стала компенсація оплати праці працівникам. Так, відповідним працедавцям буде відшкодована фіксована сума у розмірі 1500 доларів в два тижні за кожного працівника [23].

У США програма підтримки, серед іншого, надає малим підприємствам засобу для оплати до 8 тижнів витрат на заробітну плату, включаючи пільги. Засоби також можуть бути використані для виплати відсотків за іпотечними кредитами, орендною платою і комунальними послугами.

Програму захисту зарплати мільйони американців, зайнятих в малому бізнесі, вважають пріоритетною. На меті збереження робочих місць було виділено до 349 млрд. доларів. Малі підприємства, некомерційні організації, ветеранські організації, описані в законі про малий бізнес, а також фізичні особи, які є самозайнятими або незалежними підрядниками, мають право також брати участь в програмі, за умови, що вони відповідають стандартам розміру програми.

Одним з інструментів є програмно-цільовий метод, який робить основний упор на реалізацію якісних змін соціально-економічного положення на державному, регіональному і муніципальному рівнях. Ринок не завжди дає можливість мобілізувати додаткові ресурси для розвитку малого підприємництва, в зв'язку з цим особлива роль належить цільовим програмам з державною підтримкою МСП.

Програмно-цільовий підхід став звичайною практикою у світовій економіці. Активний розвиток регіональних і місцевих програм (на мезо- і мікрорівні), які мають важливе значення для досягнення різних цілей (програми реконструкції, промислового розвитку, розвитку північних територій і так далі), здійснювалися і в період Радянського Союзу. Проте консенсусу з питання про можливість розробки державних програм нині немає. Так, Франція, Японія, скандинавські країни розробляють державні програми для розвитку країни, а такі країни, як США, Великобританія заперечують необхідність державного планування МСП. Британська державна економічна політика заперечує перерозподіл діяльності і ресурсів, що необхідно для зближення політики з місцевими центрами ухвалення рішень.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						25
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Усе більш популярним в Західній Європі стає новий підхід до територіального планування, ґрунтований на технології, яка інтегрує раніше розроблені стратегії на усіх рівнях (муніципалітет, провінція, центральний уряд). Цей підхід був уперше випробуваний в Нідерландах ("метод ROM" - голландська аббревіатура, яка означає планування на певних територіях). Впровадження системи планування є відмітною особливістю цього підходу, при якому центральний уряд не лише координує і фінансує, а фактично управляє проектами регіональної і муніципальної влади.

Враховуючи досвід країн СНД, Сполученого Королівства, Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, економічно доцільно підтримувати регіональні ініціативи. Як показує практика, використання досвіду "інтеграційних" дослідницьких центрів і організацій в різних областях забезпечить хороше тестування і реалізацію цільових програм. Впроваджуючи цю практику можна звернути увагу на китайський досвід планування.

Японський досвід стимулювання наукомістких галузей знань також має важливе значення. Тому для того, щоб використати успішні проекти, адаптуючи їх до внутрішньої експлуатації, дуже важливо постійно аналізувати помилки досвіду світового планування і зарубіжний позитивний досвід програмно-цільового планування на основі бенчмаркінга, тобто знаходити і використати кращий досвід конкурентів.

Прийнятніше зарубіжний досвід, що відбиває розробку цільових регіональних програм. Саме у розробці державних програм і удосконаленні механізмів державного захисту МСП необхідно використати прогнозування і планування, сучасну статистичну основу і відповідні інституційні структури. У сучасних економічних умовах ефективна державна підтримка МСП повинна здійснюватися з метою формування належного механізму, що використовує соціально-економічний потенціал суб'єктів підприємницької діяльності і ефективно розподіляє фінансові ресурси.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						26
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

1.4 СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Підтримка розвитку малого підприємництва для України набуває ще більшого значення, ніж для країн із розвинутою економічною системою. Це пов'язано із його особливою роллю у наданні реформаційним процесам соціальної спрямованості, із порівняно швидким процесом утворення нового покоління підприємців по всій території України, передусім у малих містах і сільських населених пунктах. В Україні суб'єкти малого, а також середнього підприємництва забезпечують близько 64% доданої вартості, 81,5% зайнятості та 37% податкових надходжень, що і підтверджує його ключову роль в національній економіці [25].

Стан розвитку малих та середніх підприємств в Україні показує наскільки важливими вони є.

В Україні критерії поділу підприємств на «мікропідприємства», «малі підприємства», «середні підприємства», «великі підприємства» визначено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Господарським кодексом України. Усі суб'єкти господарювання поділяються на юридичних та фізичних осіб. До юридичних осіб, які здійснюють комерційну діяльність відносять: мікропідприємства (зі штатом працівників до 10 осіб та обсягом чистого доходу до 2 млн. євро на рік), малі підприємства (зі штатом працівників до 50 осіб та обсягом чистого доходу до 10 млн. євро на рік), середні підприємства (зі штатом працівників до 250 осіб та обсягом чистого доходу до 50 млн. євро на рік), великі підприємства (зі штатом працівників більше ніж 250 осіб та обсягом чистого доходу більше 50 млн. євро на рік) (табл. 1.3) [26].

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						27
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Таблиця 1.3 Класифікація підприємств в Україні

Тип підприємства	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»			Господарський кодекс України	
	Середня кількість працівників, осіб	Чистий дохід від реалізації продукції, млн євро	Балансова вартість активів, млн євро	Середня кількість працівників, осіб	Річний дохід від будь-якої діяльності, млн євро
Мікро-підприємства	до 10	до 0,7	до 0,35	до 10	до 2
Малі підприємства	10–50	0,7–8	0,35–4	10–50	2–10
Середні підприємства	50–250	8–40	4–20	50–250	10–50
Великі підприємства	понад 250	понад 40	понад 20	понад 250	понад 50

Джерело: складено за [27; 28]

Як видно з Таблиці 1.3, класифікація підприємств в Україні згідно із чинним законодавством передбачає використання різних класифікаційних критеріїв. Спільним і однаковим у кількісних значеннях критерієм є середньорічна кількість працівників. Інші перелічені критерії та їх величина багато в чому розходяться з критеріями класифікації підприємств зі ст. 55 ГКУ. Але у класифікації підприємств для цілей складання фінзвітності головним є Закон про бухоблік і встановлені в ньому критерії.

Залежно від специфіки діяльності та обсягів доходу фізичні особи-підприємці (ФОПи) поділяються на фізичних осіб-підприємців I, II та III груп. Фізичні особи-підприємці мають право займатися різними видами діяльності, що дозволені чинним законодавством України. ФОПи є дуже активними учасниками бізнесу, своєчасно сплачують податки, впроваджують інновації в свою операційну діяльність, несуть повну відповідальність за свою діяльність майном, створюють нові робочі місця тощо [26].

За розміром підприємств у структурі вітчизняного підприємництва станом на 2020 рік частка малих підприємств становила 95,2 %, середніх – 4,7 % та великих – 0,1 % (рис. 1) [29].

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						28
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

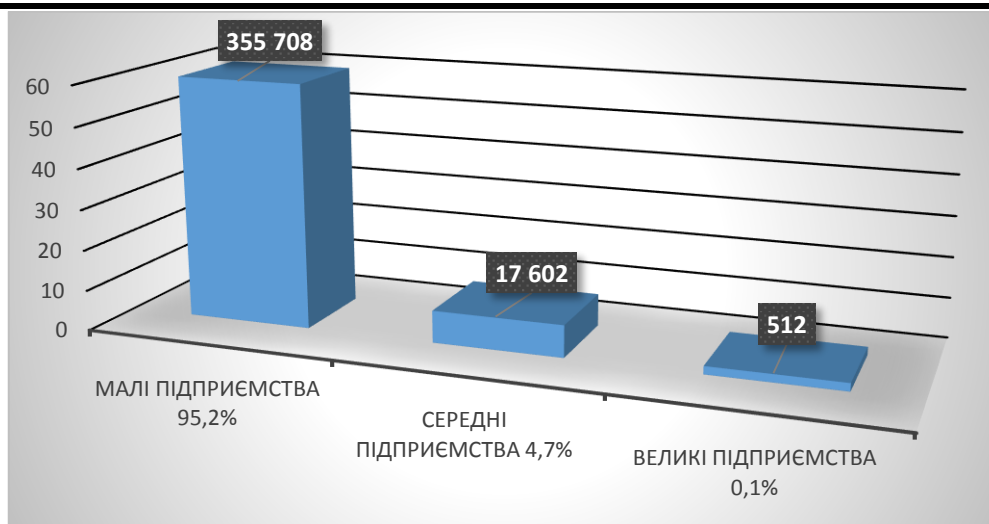
У 2020 році за даними Державної служби статистики в Україні було зареєстровано 373822 підприємств. Зокрема, було 512 великих підприємств, або 0,1 % всієї структури; середніх підприємств було 17602, або 4,7 % всієї структури; малих підприємств було 355708, або 95,2 % всієї структури, з них 307871 мікропідприємства, або 82,4 % всієї структури.

Більшість середніх і малих підприємств України росташована у місті Києві, Київській, Одеській, Дніпропетровській, Харківській та Львівській областях. Найменша кількість малих і середніх підприємств зареєстрована у Закарпатській, Рівненській, Чернівецькій, Тернопільській, Сумській та Волинській областях [29].

Середній бізнес в Україні за даними Державної служби статистики за 2020 рік налічував 17602 підприємства, чи 4,7 %. Середній бізнес найбільше спрямований на такі види економічної діяльності: промисловість – 4918 од; сільське, лісове та рибне господарство – 2134 од; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 3120 од., а найменше – у сфері освіти – 48 од.

Малий бізнес налічує 355708 підприємств, з них 307871 од. – мікропідприємства, або 82,4 %. Найбільше підприємств малого бізнесу направлені на такі види діяльності: оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 95089 од; сільське, лісове та рибне господарство – 47282 од; промисловість та операції з нерухомістю – 42647 од. Найменша кількість підприємств малого бізнесу задіяна у сфері освіти – 2693 од. та мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – 2233 од. [29].

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						29
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Рис. 1.1 Кількість підприємств за їх розмірами у відсотках до загальної кількості підприємств станом на 2020 рік*

*Без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Джерело: [29].

Стан діяльності підприємств України впродовж 2019–2020 рр. Показники діяльності малих, середніх та великих підприємств в Україні наведено у табл. 4.

Таблиця 1.4 Показники діяльності малих, середніх та великих підприємств в Україні за 2019–2020 рр.

Показники	Роки					
	2019*	2020*	2019*	2020*	2019*	2020*
	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства в т.ч. мікропідприємства	
Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання, осіб	1608300	1574600	3052600	3088400	1746600	1703100
Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання, осіб	1608300	1574600	3050300	3086900	1583300	1626900

Таблиця 1.5 Показники діяльності фізичних осіб-підприємців в Україні за 2017–2020 рр.

Показники	Роки				Відхилення (2020 р./ 2019 р.)	
	2017*	2018*	2019*	2020*	абсолютне осіб	відносне, %
Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, осіб	1466803	1483716	1561028	1599755	+38727	+2,48
Кількість найманих працівників за видами економічної діяльності, осіб	861313	1089240	1049248	966002	-83246	-7,93
Кількість зайнятих працівників за видами економічної діяльності, осіб	2328116	2572956	2610276	2565757	-44519	-1,7

*Без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Джерело: [29].

З табл. 1.5, видно, що чисельність фізичних осіб-підприємців впродовж 2017–2020 рр. підвищилась. У 2017 році їх кількість становила 1466803 осіб, а у 2020 році їх чисельність стала 1599755 осіб. Для економіки України сектор ФОПів є потужним роботодавцем, але якщо порівняти 2019 рік з 2020 роком, можна побачити, що кількість найманих працівників зменшилась. Якщо у 2019 році чисельність найманих працівників (неоплачувані працівники, позаштатні та штатні), що працювали у фізичних осіб-підприємців, становила 1049248 осіб, то у 2020 році їх чисельність спала до 966002 осіб, або на 83246 осіб менше, що становило 7,93% зниження. Кількість зайнятих працівників (штатні та позаштатні працівники) у 2019 році становила 2610276 осіб. У 2020 році чисельність зайнятих працівників, що працювали у ФОПів, зменшилась до 2565757 осіб, або на 44519 осіб менше, що становило 1,7% зменшення.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						32
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Протягом 2013-2019 років, тобто до порушення макроекономічної стабільності через поширення пандемії COVID-19, спостерігається незначна, проте позитивна динаміка розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні (Табл.6). Але у 2020 році картина трохи змінюється в протилежну сторону у зв'язку з пандемією COVID-19. Протягом 2013-2020 років ми розглядаємо тенденцію змін на основі аналізу таких показників як частка малого підприємництва у ВВП, його частка у структурі підприємництва в цілому, кількість суб'єктів малого і мікропідприємництва, чисельність зайнятих у малому підприємстві та кількість малих підприємств на 10 тис. населення.

Значення усіх показників, насамперед частки малого підприємництва у загальній структурі підприємництва (95,0-95,5%) та кількості малих підприємств на 10 тис. населення (68-86 одиниць), досить значні. Для порівняння значення показника кількості малих підприємств на 10 тис. населення у 2019 році у Китаї складає всього 27,28, у Німеччині – 30,35, в Польщі – 45,29, у Франції – 45,52, в Іспанії – 59,43, в Італії – 62,78, у Великій Британії – 87,32, у США – 93,54. На основі цього можна сказати, що за цим показником Україна стоїть на рівні вищому за деякі розвинуті країни.

Незважаючи на те, що мале підприємництво є рушійною силою розвитку національної економіки, його частка у ВВП є незначною. Найвищий показник досягав 16% у 2019 році. В той же час в економічно розвинутих країнах внесок малого підприємництва у ВВП у середньому становить близько 60% [30].

Таблиця 1.6 Динаміка основних показників суб'єктів малого підприємництва протягом 2013-2020 років

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Частка малого підприємництва у ВВП, %	10	11	13	14	15	15	16	15
Частка малого підприємництва у структурі підприємництва %	95,0	95,2	95,5	95,0	95,5	95,4	95,2	95,2

Кількість суб'єктів малого підприємства, тис. од.	373,809	324,598	327,814	291,154	322,92	339,374	362,328	355,708
в тому числі суб'єктів мікропідприємства, тис. од.	318,477	278,922	284,241	247,695	278,102	292,772	313,380	307,871
Чисельність зайнятих у малому підприємстві, тис. осіб	2010,688	1686,870	1576,436	1591,693	1658,941	1640,997	1746,574	1703,047
Кількість малих підприємств на 10 тис. населення, од.	82	76	77	68	76	80	86	85

Джерело: складено за [29]

Незважаючи на великий розвиток в сучасних ринкових умовах в Україні ведення малого та середнього бізнесу пов'язане з багатьма труднощами, ризиками, негативними факторами та чинниками. На основі опрацьованих матеріалів, усі проблеми, з якими стикаються у своїй діяльності суб'єкти малого і середнього бізнесу, поділені на декілька груп [3-9], які представлені нижче:

Перша група проблем. Проблеми, які пов'язані із великими матеріальними та фінансовими витратами суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу на етапі започаткування господарської діяльності, а саме:

- висока вартість купівлі-продажу комерційної нерухомості;
- висока вартість оренди комерційної нерухомості;
- завищені тарифи на комунальні послуги;
- потреба в закупівлі сучасного устаткування, інструментів, обладнання, технологій, техніки і т.д.

Друга група проблем, з якими стикаються малі та середні бізнеси, це пошук та залучення кредитних коштів. Великою перешкодою для вітчизняного бізнесу є висока кредитна вартість. Кредитні ставки комерційних банків для бізнесу складають 14–20 %, тому дозволити собі кредити можуть тільки високорентабельні підприємства. Заважають отримати кредит малому та середньому бізнесу такі проблеми [6, с. 16]:

					БЕП 31.16.000.КРБ			Арк.
								34
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата				

– складна процедура отримання коштів в кредит;

– багато витрачається часу на розгляд та оформлення кредиту за невеликих термінів кредитування, невисока рентабельність діяльності малих та середніх підприємств, що не покриває банківської ставки по кредиту;

– відсутність у позичальника застави, яку банки та кредитні установи розглядають як вид забезпечення. Великою перешкодою є проблеми із реалізацією застави боржників, яку банки та кредитні установи можуть реалізовувати довго та за зниженими ринковими цінами;

– ризики, пов'язані з невчасним поверненням кредиту і сплати відсотків за ним;

– ризики банкрутства малих та середніх підприємств через фінансову неспроможність.

Третя група проблем. Це проблеми, пов'язані із своєчасною реалізацією товарів, успішним наданням послуг та ефективним виконанням робіт. До цієї групи негативних чинників та факторів відносять:

– низьку купівельну спроможність населення, яка призводить до падіння обсягу продажу товарів, коливання курсу валют, надання послуг та виконання робіт;

– висока конкуренція на ринку;

– зміни у вподобаннях та смаках споживачів;

– демпінг цін тощо.

Споживачі орієнтуються на економію свого бюджету, тобто як правило шукають товар та послуги за зниженими цінами, товари з довшим терміном використання, акційні пропозиції. Для малого та середнього бізнесу такі маркетингові заходи іноді важко здійснити. Зменшується кількість малих та середніх суб'єктів господарювання на ринку, що банкрутують або виходять з ринку, через те, що на ринку залишаються переважно великі суб'єкти господарювання.

Четверта група проблем. Це проблеми, що пов'язані із суспільно-політичною та економічною ситуацією в Україні. Для багатьох підприємців страхом та проблемою є зміна чинного законодавства, що передбачає сплату обов'язкових платежів – єдиного соціального внеску (ЄСВ) та податків з усіх без винятку

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						35
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

фізичних осіб-підприємців (раніше “не активні” ФОПи не сплачували жодних платежів); зростанням кількості податкових перевірок та штрафів за недотримання чинного законодавства тощо. Також присутні схильність до проведення тіншових операцій, виплата частини заробітної плати «у конверті» та інші факти порушення норм податкового і господарського законодавства.

П’ята група проблем. Проблеми, які пов’язані з форс-мажорними обставинами. Згідно з чинним законодавством України вони поділяють на три групи [31]:

–природні явища: це стихійні лиха та погодні умови: буря, ураган, повінь, снігопади та нагромадження снігу, землетрус, ожеледь, пожежа і т.д.;

–обставини соціального характеру: масові заворушення, страйки, бойові дії та терористичні акти, оголошена та неоголошена війна (анексія Криму та бойові дії в Донецькій та Луганській областях), рейдерство, протиправні дії третіх осіб);

–дії влади: введення надзвичайної ситуації чи надзвичайного стану, проведення військової мобілізації, введення карантину (оголошення карантину в березні 2020 року з метою запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)).

Внаслідок спалаху пандемії COVID19 у 2020 році, мале підприємництво в Україні і в цілому у світі зазнало нового чутливого удару. Пандемія спричинила нові кризові процеси і порушення стабільності в економіці. Запровадження урядом локдаунів, карантинних заходів і вимог соціального дистанціювання вивело український бізнес на межу виживання. Таким чином до традиційних труднощів розвитку малого підприємництва додалися нові, пов’язані із сучасними глобальними викликами:

–порівняно із великим підприємництвом, більша вразливість до порушення макроекономічної стабільності та несприятливих економічних факторів (інфляційні процеси, циклічні спади тощо);

–стрімке падіння доходів малих підприємств, що удвічі перевищує скорочення доходів для великого підприємства;

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						36
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

– великі фінансові втрати, які суб'єкти малого підприємництва почали зазнавати вже на 2-3 місяць карантинних обмежень;

– вимушене скорочення штату співробітників, що призвело до зростання рівня циклічного безробіття;

– збільшення чисельності банкрутств серед суб'єктів малого підприємництва порівняно із середнім та великим, переважно тих, які задіяні у сфері розваг, обслуговування, громадського харчування (за даними Спілки українських підприємців України вже у першій кризовій березень 2020 року збанкрутіли і закрили свій бізнес приблизно 6% суб'єктів малого підприємництва);

– додаткове навантаження на державу з приводу збільшення обсягів соціальних трансфертів, пов'язаних із виплатами допомоги по частковому безробіттю і наданням державної допомоги найуразливішим суб'єктам малого підприємництва;

– погіршення криміногенної ситуації в країні через втрату багатьма громадянами основних засобів для існування, бізнесу і доходу.

Ці проблеми, роблять неможливим проведення своєї операційної діяльності малого та середнього бізнесу; нездатність реалізувати товари, надавати послуги чи виконувати роботи; спричиняють неспроможність виконувати свої зобов'язання перед контрагентами; обмеження часу роботи підприємств та установ; обмеження певних видів діяльності, від чого суб'єкти господарювання несуть збитки; ймовірність настання ризику втрати частини або всього майна підприємцями та юридичними особами тощо.

Вирішення проблем розвитку малого та середнього бізнесу в Україні сприятиме значному підвищенню ефективності реалізації вітчизняного економічного потенціалу, оптимізації участі України в міжнародному поділі праці, посиленні конкурентоспроможності національної економіки [9, с. 62].

Не дивлячись на кількість проблем, є і перспективи розвитку малого та середнього бізнесу. В Україні протягом останніх семи років (від 2014 року) підтримує малий та середній бізнес Міністерство економічного розвитку і торгівлі (з 29 серпня 2019 року перейменоване на Міністерство розвитку економіки,

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						37
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

торгівлі та сільського господарства України). Ще в 2013 році в Україні розробила Концепцію Загальнодержавної програми підтримки малого і середнього підприємництва на 2014–2024 роки для вирішення проблем розвитку бізнесу. Ця програма дозволяє впровадити в Україні нові види державної фінансової підтримки для малого і середнього бізнесу, такі, як: часткову компенсацію процентних ставок за кредитами, які надаються під бізнес-проекти, компенсацію лізингових платежів; передбачається розширення програми мікрокредитування, а також розвиток відповідної інфраструктури підтримки [32].

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України започаткувало реформи для полегшення ведення бізнесу в Україні, такі, як: закон про спрощення ведення бізнесу, що відмінив 16 неефективних регуляторних обмежень, гармонізував систему оренди землі та створив систему “єдиного вікна” для відкриття бізнесу лише за 2 дні; урядову постанову про дерегуляцію, яка відмінила потребу у неефективних сертифікатах у сільськогосподарській сфері та моніторинг користування надрами, що відкривали значні можливості для корупції; зміни до закону про ліцензування, які відмінили ліцензування 26 типів господарської діяльності; закон про захист прав інвесторів, що привів стандарти законодавства до загальноєвропейських і забезпечив відповідний захист міноритарних акціонерів [33].

За сприяння Міністерства економічного розвитку і торгівлі України для малого та середнього бізнесу в Україні реалізовувалися: Програми ЄС підтримки приватного сектора в Україні – EU SURE (EU Support to Ukraine to Re-launch the Economy); Програма ЄС “Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)”; Програма наукових досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії Горизонт 2020 (2014-2018); Програма для управлінських кадрів сфери підприємництва України (Fit for partnership with Germany); Unlimit Ukraine by EBA – Програма розвитку та підтримки малого українського бізнесу.

Підтримку малому та середньому бізнесу в Україні надають також і міжнародні організації, прикладом, Регіональна Місія Агентства США з міжнародного

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						38
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

розвитку (USAID); CASE Україна Competiveness of Small and Medium Enterprises (COSME) – європейська програма підтримки малого та середнього бізнесу; Представництво Європейської комісії в Україні, Фонд цивільних досліджень і розвитку США; Центр соціально-економічних досліджень і т.д.. А також у підприємців малого та середнього бізнесу є можливість виграти гранти на започаткування та ведення бізнесу.

У перспективі для забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу потрібно розробити шляхи подолання негативних чинників. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки такими шляхами повинні стати:

– державна підтримка малого та середнього бізнесу, інакше кажучи це інформаційне, правове, фінансове забезпечення, забезпечення у сфері кредитування та оподаткування;

– міжнародна допомога - це технічна, фінансова, юридична допомога, допомога у підготовці кадрів;

– підтримка малого та середнього бізнесу через лізинг, франчайзинг і т.д.;

– кооперування та самоорганізація малого та середнього бізнесу - у формі громадських об'єднань, асоціацій та кооперативів, спілок та мереж;

– професійна кваліфікована підготовка кадрів та ефективне управління персоналом.

Пандемія COVID-19 стала тим фактором, який змусив весь світ переглянути свої прогнози економічного і соціального розвитку не лише на короткострокову перспективу, але і по іншому підійти до формування власних пріоритетів на довгостроковий період. Вирішення традиційних і новітніх проблем розвитку малого підприємництва в Україні повинно стати одним із головних напрямів державної політики.

Для вирішення новітніх проблем потрібно розробити ряд заходів, що будуть направлені на:

– удосконалення чинного законодавства в сфері регулювання діяльності малого підприємництва;

– полегшення залучення міжнародної допомоги (фінансова, технічна);

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						39
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

- розробку державних програм пільгового фінансування малого підприємництва (компенсація відсотків за кредитами, надання державних гарантій, кредитування державними банками за пільговими умовами тощо);
- удосконалення діючої системи його оподаткування;
- забезпечення професійної підготовки й перепідготовки кадрів;
- розвиток підприємницької інфраструктури.

Дещо в цьому напрямі вже здійснено. З боку фіскальної політики було введено програми державної допомоги бізнесу, відповідно до якої найуразливіші підприємства мають можливість отримати одноразову допомогу в розмірі 8000 грн.; введено податкові канікули для підприємств до травня 2021 року; списано частину податкових боргів в розмірі до 3030 грн.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 №534 було затверджено «Державну програму стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки». Її метою є введення протягом зазначеного періоду комплексної системи нових можливостей стабілізації та сталого розвитку економіки України, підвищення рівня зайнятості населення шляхом збереження існуючих і стимулювання створення нових високопродуктивних робочих місць з гідними умовами праці.

Підприємницькому сектору, насамперед малому програмою передбачається надання дієвої підтримки.

По-перше, передбачається розв'язання проблеми з ліквідністю суб'єктів малого підприємництва через введення заходів, спрямованих на збереження робочих місць, спрощення доступу до фінансів та зменшення витрат бізнесу.

По-друге, планується розширити доступ до ринків шляхом залучення суб'єктів малого підприємництва до здійснення заходів із соціально-економічного розвитку окремих територій.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						40
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

По-третє, планується провести оптимізацію регулювання та полегшення адміністративних процедур для малого підприємництва, що супроводжуватиметься створенням ефективної інфраструктури його підтримки.

По-четверте, в червні 2021 року створився державний Фонд фондів з метою залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток малого підприємництва. Для цього були проведені консультації з Європейським інвестиційним фондом щодо моделі фонду, переговори щодо залучення міжнародних фінансових організацій та приватних фондів як партнерів до участі у Фонді фондів із внесенням капіталу тощо [34].

Для здійснення умов виживання українського малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності слід докласти набагато більше зусиль, ніж в умовах стабільності. Доцільно експериментувати, вдаватись до нестандартних рішень і підходів, генерувати нові ідеї, змінювати сталі форми ведення бізнесу, вкладати кошти в розвиток освіти та науки, щоб молоде покоління вміло реалізувати креативні рішення. Малому підприємству в Україні необхідно спиратися на рівень освіти кожного працівника, знання і компетентність, базу необхідних навичок для ухвалення інноваційних рішень і використання можливостей для росту.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						41
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

ВИСНОВОК

Одним із головних напрямів економічного розвитку України є малий та середній бізнес. Малий та середній бізнес є ініціатором впровадження інноваційних процесів, розвитку здорової ринкової конкуренції, фактором зменшення безробіття в країні тощо. Розвиток малого та середнього бізнесу неможливий без ефективної державної підтримки. В різних країнах світу існує своя методика підтримки малого та середнього бізнесу. На основі закордонних практик, Україна має ввести свої дієві методи для розвитку малих та середніх підприємств.

Внаслідок аналізу розвитку малого та середнього бізнесу виявлено проблеми, що ускладнюють операційну діяльність суб'єктів господарювання, а саме проблеми, що пов'язані із започаткуванням власної справи; пошуком коштів для ведення бізнесу; із суспільно-політичною та економічною ситуацією в Україні; форс-мажорними обставинами. Також у 2020 році внаслідок введення карантинних обмежень у зв'язку з пандемією COVID-19 сталось чергове порушення макроекономічної стабільності, що викликало багато додаткових проблем для малого бізнесу, такі як значні фінансові втрати, підвищений ризик банкрутства, вимушене скорочення штату співробітників та інші. Щоб усунути ці проблеми потрібна всебічна підтримка національних урядів. Надання кредитів бізнесу є перспективним видом діяльності для українських банків, а також важливим і необхідним для розвитку підприємництва в Україні.

Держава не може розвивати свою економіку без розвитку приватного підприємництва, так як діяльність малого та середнього бізнесу відіграє важливу роль. Але рівень розвитку малого та середнього бізнесу в Україні набагато нижчий ніж у багатьох розвинених європейських країнах.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						42
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»

2.1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»

Товариство з обмеженою відповідальністю «СПЕЦОДЕССЕРВІС» створено 03.06.2019 року та діє на підставі Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та Статуту. Керівником організації є ФЕДОРОВА ТЕТЯНА ЮРІЇВНА.

Товариство має самостійний баланс, діє на засадах повного господарського розрахунку, має рахунки в установах банків.

Ціллю діяльності Товариства є одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками на основі здійснення виробничої, комерційної, наукової, посередницької, інвестиційної та іншої діяльності в порядку та у відповідності з чинним законодавством України та Статутом.

Компанія працювала ще з 2005 року перед тим, як зареєструватись Товариством. Вона займалась установкою та обслуговуванням систем кондиціонування, вентиляцій та опалення. Основною метою було здійснення монтажу водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування.

Предметом діяльності Товариства є:

Будівництво.

Спеціалізовані будівельні роботи: Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування. Інші будівельно-монтажні роботи. Будівництво будівель. Будівництво споруд.

Оптова та роздрібна торгівля.

Оптова торгівля за винагороду чи на основі контракту. Оптова торгівля сільськогосподарською сировиною та живими тваринами. Оптова торгівля товарами господарського призначення.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						43
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Товариство реалізацію здійснює через дилерську мережу та в роздріб через інтернет магазин та шоурум. Рекламну діяльність компанія здійснює через Facebook, Instagram, twitter.

Основні постачальники – Култермгруп, Изотермтехніка, Санайс, Абітерм.

Основні покупці Єрмоліно, Півасов, Райрибкоп, ЄнниФудз, БЦФабрика, Люксоф, Стальканат, Стройеліт.

Товариство здійснює такі види надання послуг:

- доставка обладнання для квартир та офісів;
- проектування інженерних систем;
- монтаж систем опалення, водопостачання, каналізації;
- встановлення вентиляцій та кондеціонування;
- пуско-налагоджувальні роботи, гарантійне та післягарантійне обслуговування інженерних систем;
- обслуговування, ремонт, модернізація всіх систем та комунікацій;
- доставка запасних частин для обладнання;
- монтаж кондиціонерів, холодильних камер та установок;
- чистка кондиціонерів;
- обслуговування холодильних агрегатів, установок та систем;
- установка бойлерів;
- чистка, демонтаж, ремонт, діагностика, заправка кондиціонера фріоном.

ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» має зручне місцерозташування. Воно знаходиться в місті Одеса, вулиця Дальницька, 46.

За більше 10 років співпраці з багатьма компаніями, ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» показало себе з гарного боку та має чимало постійних клієнтів завдяки швидко та якісно виконаній роботі у наданні послуг. Компанія має широкий асортимент, якісну продукцію та добросовісних майстрів, що і є головним показником успішності компанії. А також ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» є гідним конкурентом для багатьох організацій в цьому напрямку.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						44
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Станом на початок 2022 року товариство має 4 працівника. І хоч штаб персоналу незначний, це не заважає організації успішно розвиватись.

Штатних робітників на підприємстві:

- директор;
- технік з експлуатації та ремонту;
- інженер;
- бухгалтер.

Всі інші працівники працюють на умовах підряду.

Організація економічної діяльності на підприємстві здійснюється бухгалтером. Бухгалтер належить до професійної групи «Фахівці». Призначення на посаду бухгалтера та звільнення з неї здійснюється наказом директора товариства з дотриманням вимог Кодексу законів про працю України.

Форма оплати праці - за окладом.

Підприємство є платником податків на звичайній системі оподаткування.

Роздрібна торгівля представлена асортиментом товарів наведених в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 Асортимент товарів ТОВ «СПЕЦОДЕСЕРВІС»

Група товарів	Вид товарів	Коротка характеристика
1	2	3
Кондиціонери	Кондиціонери Mitsubishi Electric	Mitsubishi Electric PREMIUM INVERTER, Mitsubishi Electric PREMIUM INVERTER ZUBADAN, Mitsubishi Electric DELUXE INVERTER, Mitsubishi Electric DESING INVERTER, Mitsubishi Electric STANDARD INVERTER NEW
	Кондиціонери Sakata	Sakata серія KITTO, Sakata серія HIKARU INVERTER, Sakata серія HEAT PUMP INVERTER (-25 ⁰ C)
	Кондиціонери Lanzkraft	Lanzkraft серія INNOVATION, Lanzkraft

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		45

		серія INNOVATION INVERTER
Теплові насоси	Теплові насоси ZUBADAN	ZUBADAN
Супутні товари	Пульт для кондиціонера	Пульт для кондиціонера універсальний

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						46
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

2.2 АНАЛІЗ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»

Для подальшого вивчення діяльності ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» визначемо його основні техніко-економічні показники в динаміці останніх років. Важливе значення для здійснення діяльності будь-якого підприємства має раціональне використання усіх видів ресурсів: виробничих, матеріальних, людських.

В таблиці 2.1 представлені основні показники діяльності підприємства.

Таблиця 2.1 Основні техніко-економічні показники діяльності роботи ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»

Показники	2019	2020	2021	Темп приросту 2021 до 2019, %
1	2	3	4	5
1.Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	203,8	1 443,6	2 452,9	1103
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	82,7	981,2	1 902,4	2200
3.Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	0,4	0,68	0,78	95
4. Середньооблікова чисельність ПВП, чол.	1	2	3	200
5.Продуктивність праці (виробіток), тис.грн./чол.	203,8	712,8	817,63	301,2
6.Фонд оплати праці, тис. грн.	30,0	137,7	232,7	675,6
7.Середньомісячна ЗП одного працівника, грн.	5000	5737	6464	29,3
8.Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн. (за первісною вартістю)	38.9	81.4	139,3	258,1
9.Фондовіддача, грн.	5.23	17.73	17.61	236,7
10. Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	121,1	462,4	550,5	355

Виходячи з даних таблиці 2.1, видно, що обсяги реалізованої продукції значно збільшилися в 2021 році в порівнянні з 2019 роком, відповідно на 1103 %. Однак негативною тенденцією є збільшення собівартості реалізованої продукції на 2200 % та суттєвого випередження темпів приросту собівартості реалізованої продукції в порівнянні з обсягом реалізованої продукції. Цей факт сприяв тому, що витрати на 1 грн. реалізованої продукції збільшилися з 40 коп. в 2019 році до 78 коп. в 2021

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						47
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

році. Саме таке співвідношення свідчить про динаміку прибутковості роботи підприємства протягом досліджуваного періоду часу.

Чисельність виробничого персоналу збільшується: з 1 чол. у 2019 році до 3 чол. у 2021 році. Враховуючи те, що обсяги реалізації продукції в 2021 році в порівнянні з 2019 роком збільшились на 1103 %, а середньооблікова чисельність на 200 %, продуктивність праці зросла у порівнянні з 2019 роком на 301,2 %. Підвищення продуктивності праці є одним із показників, що характеризує ефективність використання праці та виступає основним джерелом росту обсягу виробництва, збільшення кількості виробленої продукції у розрахунку на 1 чол.

В процесі аналізу доцільно встановити відповідність між темпами зростання середньорічної заробітної плати та продуктивності праці. У нашому випадку середньомісячна заробітна плата на підприємстві має стабільну динаміку до зростання. В 2019 році цей показник дорівнював - 5000 грн., 2020 році - 5737 грн., 2021 році – 6464 грн. Як бачимо, данні таблиці 2.1. свідчать про зростання як продуктивності праці так і середньомісячної заробітної плати. Темпи зростання середньомісячної заробітної плати нижче темпи росту продуктивності праці. Так, за період 2019 – 2021 рр. середньомісячна заробітна плата зросла лише на 29,3 %, а продуктивність праці зросла на 301,2 %. Таке співвідношення між динамікою цих важливих показників вважається привабливим з точки зору ефективності роботи підприємства. Темпи зростання продуктивності праці повинні перевищувати темпи росту її оплати, що є одним з стратегічних факторів розвитку темпів розширеного відтворення, забезпечення прибутку та рентабельності підприємства. Фонд оплати праці в результаті зростання середньомісячної заробітної плати та середньооблікової чисельності в 2021 році у порівнянні з 2019 роком збільшився на 675,6 %.

Середньорічна вартість основних виробничих фондів в 2021 році в порівнянні з 2019 роком збільшилась на 258,1 %. Узагальнюючим і основним показником використання основних виробничих фондів підприємства є показник фондівдачі. В 2021 році в порівнянні з 2019 роком фондівдача збільшилась на 236,7 %, що є позитивним.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						48
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Прибуток підприємства - один з показників ефекту (результату) діяльності підприємства. Протягом досліджуваного періоду ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» суттєво збільшувало свою прибутковість: з 121,1 тис.грн. в 2019 році до 550,5 тис. грн. в 2021 році (на 355 %).

Аналіз таблиці 2.1 показує, що основні техніко-економічні показники ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» протягом досліджуваного періоду мають тенденцію до збільшення, що свідчить про підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Проаналізуємо ефективність використання основних засобів підприємства. У таблиці 2.2 наведені показники використання основних виробничих фондів ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» в 2019-2021 роках.

Таблиця 2.2 Показники ефективності використання основних виробничих фондів ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» в 2019-2021 роках

Показники	2019	2020	2021	Темп приросту 2021 до 2019, %
1.Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	203,8	1 443,6	2 452,9	1103
2.Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн. (за первісною вартістю)	38.9	81.4	139,3	258,1
3.Чисельність персоналу, чол.	1	2	3	200
4.Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	121,1	462,4	550,5	355
5.Фондовіддача, грн.	5.23	17.73	17.61	236,7
6.Фондоємність, грн.	0,19	0,0563	0,0567	-70,2
7.Фондоозброєність, грн.	38900	40700	46433	19,4

За період дослідження збільшилась вартість основних виробничих засобів та склала в 2021 році 139,3 тис.грн. (за первісною вартістю), що на 258,1 % вище від вартості 2019 року та свідчить про те, що підприємство вкладає кошти у придбання сучасної техніки.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						49
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Співвідношення динаміки змін показників виробництва і реалізації продукції та середньорічної вартості основних виробничих фондів сприяло позитивній динаміці зростання узагальнюючого показника використання основних виробничих засобів - фондівіддачі. За 2019-2021 роки його приріст склав більше 236,7 % (за первісною вартістю). На фоні інших підприємств ця динаміка без сумніву є дуже вразливою. Вона справила динаміку іншого показника - фондомісткості продукції. Значення фондомісткості продукції, відповідно, є зворотними до фондівіддачі основних виробничих фондів. Якщо фондівіддача повинна мати тенденцію до збільшення, то фондомісткість – до зниження. За період взятий для обстеження рівень цього показника зменшився з 0,19 грн. до 0,0567 грн., що є позитивним фактом. Фондоозброєність праці в 2021 р. у порівнянні з 2019 р. збільшилася на 19,4 %, що спричинено співвідношенням динаміки вартості основних фондів підприємства та середньооблікової чисельності працівників

В таблиці 2.3 показаний склад оборотних коштів ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» та основні тенденції до їх зміни протягом останніх років. Аналіз таблиці 2.3 показує, що протягом досліджуваного періоду окремі види оборотних коштів мали тенденцію до збільшення. Збільшувались запаси – на 3646 %. Також за досліджуваний період значно збільшились грошові кошти – на 542 %. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за розглянутий період збільшилась на 14%.

В цілому обсяг оборотних коштів збільшився на 970 % в 2021 році у порівнянні з 2019 роком, що є позитивною тенденцією в діяльності ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС».

Таблиця 2.3 Склад оборотних коштів у ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»
(тис. грн.)

Оборотні кошти	2019	2020	2021	Темп приросту 2021 до 2019, %
1	2	3	4	5
Запаси:	11,5	138,8	430,8	3646

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						50
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

у тому числі готова продукція	-	-	-	-
Поточні біологічні активи	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	8,5	9,7	9,7	14
Дебіторська заборгованість за розрахунками	-	2,9	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	30,9	4,6	106,1	243
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-
Грошові кошти	8,1	6,0	52,0	542
Інші оборотні активи	-	-	33,0	-
Всього оборотних коштів	59,0	162,0	631,6	970

Проаналізуємо показники використання оборотного капіталу. Для цього розрахуємо такі показники, як: коефіцієнт завантаження коштів в оборот, коефіцієнт оборотності, рівень рентабельності оборотного капіталу, тривалість одного обороту.

Визначимо коефіцієнт оборотності за формулою (2.1):

$$K_{об} = \frac{Q}{O_3}$$

Q – виручка від реалізації продукції;

O₃ – середньорічний залишок оборотних засобів.

$$K_{об2019} = 203,8 / 59,0 = 3,5$$

$$K_{об2020} = 1443,6 / ((162,0 + 59,0) / 2) = 13$$

$$K_{об2021} = 2452,9 / ((631,6 + 162,0) / 2) = 6,2$$

Розрахуємо коефіцієнт завантаження коштів в оборот за формулою (2.2):

$$K_3 = \frac{O_3}{Q}$$

Розрахуємо коефіцієнт завантаження коштів в оборот – обернений показник до коефіцієнта оборотності. Він показує скільки оборотних коштів припадає на 1 грн. реалізованої продукції.

$$K_{32019} = 59,0 / 203,8 = 0,3$$

$$K_{32020} = ((162,0 + 59,0) / 2) / 1443,6 = 0,07$$

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						51
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Як бачимо з таблиці 2.4 між коефіцієнтом оборотності та коефіцієнтом завантаження коштів у оборот існує обернена залежність, адже у період з 2019 року по 2020 рік коефіцієнт оборотності ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» підвищується на 9,5 %, а коефіцієнт завантаження коштів у оборот – знижується на 0,23 %. А у період з 2020 року по 2021 рік коефіцієнт оборотності знижується на 6,8 %, а коефіцієнт завантаження коштів у оборот збільшується на 0,09 %.

Рентабельність оборотного капіталу у 2020 році порівняно з 2019 роком збільшується на 25,3 %, а у 2021 році порівняно з 2020 роком рентабельність знизилась на 28,7 %, тобто стала ще нижчою ніж у 2019 році. Зниження даного показника у 2021 році є негативною тенденцією.

Проаналізуємо показники ефективності використання трудового потенціалу ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС», а саме рівень ефективності праці у вартісному вираженні. Для цього визначимо вартість валової продукції на одного середньорічного працівника та на одну людину-годину та кількість реалізованої продукції на одиницю фонду оплати праці.

Для розрахунку рівня ефективності праці ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» визначаємо середню вартість продукції на місяць та середню вартість валової продукції на 1 день (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 Валова вартість продукції ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»

Рік	Вартість валової продукції на рік (тис. грн.)	Кількість місяців (шт.)	Середня кількість днів в місяці	Середня вартість продукції на місяць (тис. грн.)	Середня вартість продукції на день (тис. грн.)
1	2	3	4	5	6
2019	203,8	12	30	203,8/12= 16,9	16,9/30=0,56
2020	1443,6	12	30	1443,6/12= 120,3	120,3/30= 4,01
2021	2452,9	12	30	2452,9/12= 204,4	204,4/30= 6,8

Вартість валової продукції на одного середньорічного працівника визначається за формулою (2.5):

$$W = \frac{Q}{Ч_{п}} \text{ (грн.)}$$

Q – вартість валової продукції за рік,

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						53
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Чп – середньорічна чисельність працівників.

Визначимо вартість валової продукції на одного середньорічного працівника за три роки, врахувавши, що у 2019 році чисельність працюючих ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» становила 1 працівник, у 2020 році – 2 працівника, а в 2021 році чисельність склала 3 працівника.

$$W_{2019} = 203800 / 1 = 203\ 800 \text{ грн.}$$

$$W_{2020} = 1443600 / 2 = 721\ 800 \text{ грн.}$$

$$W_{2021} = 2452900 / 3 = 817\ 300 \text{ грн.}$$

Визначимо вартість валової продукції на одну людину-годину, за формулою (2.6):

$$W = Q / 3п \text{ (грн.)}, \text{ де}$$

Q - вартість валової продукції на день,

3п – затрати праці.

ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» працює 8 годин в день.

$$W_{2019} = 566,1 / (1*8) = 70,8 \text{ грн.}$$

$$W_{2020} = 4010 / (2*8) = 250,6 \text{ грн.}$$

$$W_{2021} = 6813,6 / (3*8) = 283,9 \text{ грн.}$$

Отримані дані внесемо у таблицю 2.6.

Таблиця 2.6 Показники ефективності використання трудового потенціалу ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»

Рік	Вартість валової продукції на одного середньорічного працівника (грн.)	Вартість валової продукції на одну людину-годину (грн.)
1	2	3
2019	203800	70,8
2020	721800	250,6
2021	817300	283,9

З таблиця 2.6, видно, що з кожним роком вартість валової продукції на одного середньомісячного працівника та на одну людину-годину збільшується. Це є позитивним в роботі підприємства.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						54
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

У таблиці 2.7 показаний розрахунок середньомісячної заробітної плати працівників ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» 2019-2021 роках.

Таблиця 2.7 Середньомісячна заробітна плата працівників ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» в 2019-2021 рр.

Показники	2019	2020	2021	Темп приросту 2021 по 2019, %
1	2	3	4	5
1.Фонд оплати праці, тис. грн.	30,0	137,7	232,7	675,6
2.Чисельність ПВП	1	2	3	200
3.Середньомісячна ЗП, грн.	5000	5737	6464	29,3
4.Виробіток на 1 працівника, тис. грн.	203,8	712,8	817,63	301,2

Аналіз таблиці 2.7 показує фонд оплати праці в результаті зростання середньомісячної заробітної плати та середньооблікової чисельності в 2021 році у порівнянні з 2019 роком збільшився на 675,6 %.

Аналіз прибутку ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»

В ринкових умовах одними із найважливіших показників оцінки роботи підприємства є прибуток та рентабельність. Саме ці показники характеризують фінансові результати, тому що вони виступають кінцевим результатом діяльності підприємства.

Дослідження алгоритму формування чистого прибутку в ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС», також має певний науковий інтерес. Його послідовність за 2019 - 2021 роки представлена в таблиці 2.8.

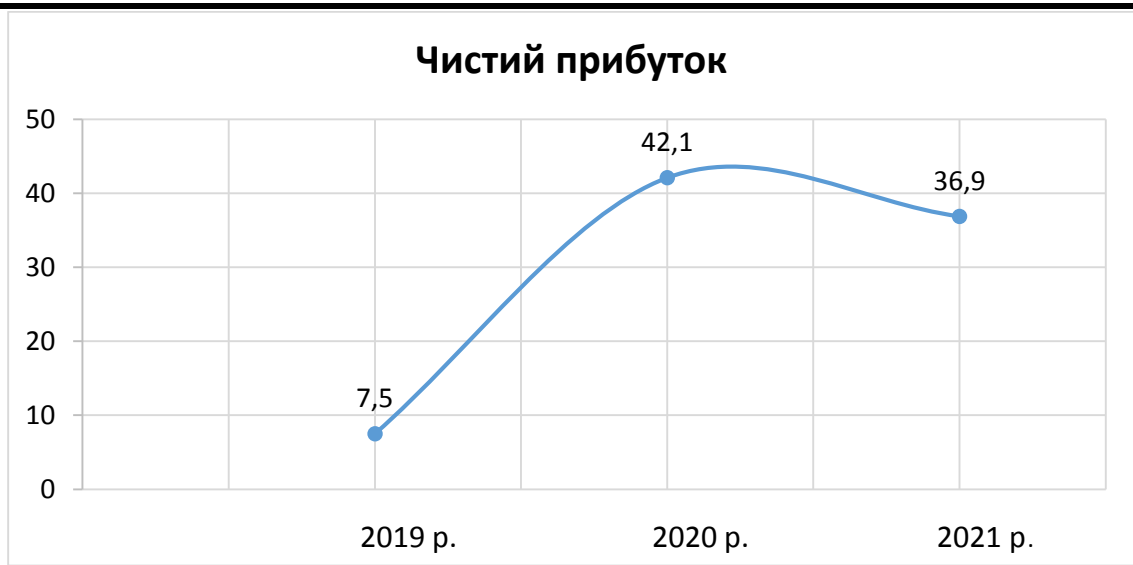
Таблиця 2.8 Формування чистого прибутку ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» за 2019-2021 роки, (тис. грн.)

Показник	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
				2020/2019	2021/2020	2020/2019	2021/2020
1	2	3	4	5	6	7	8
1.Дохід від реалізації продукції	203,8	1443,6	2452,9	1239,8	1009,3	608	70

2.Інші операційні доходи	-	3,0	-	3,0	-3,0	-	0
3.Інші доходи	-	-	1,0	-	1,0	-	0
4.Разом доходи	203,8	1446,6	2453,9	1242,8	1007,3	610	70
5.Собівартість реалізованої продукції	82,7	981,2	1902,4	898,5	921,2	108 6	94
6.Інші операційні витрати	112,0	414,1	506,6	302,1	92,5	270	22
7.Інші витрати	-	-	-	-	-	-	-
8.Разом витрати	194,7	1395,3	2409,0	1200,6	1013,7	617	73
9.Фінансовий результат до оподаткування	9,1	51,3	44,9	42,2	-6,4	464	-12
10.Податок на прибуток	1,6	9,2	8,0	7,6	-1,2	475	-13
11.Чистий прибуток (збиток)	7,5	42,1	36,9	34,6	-5,2	461	-12

Як бачимо з таблиці 2.8, дохід ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» має послідовну тенденцію зростання, так в 2020 році порівняно з 2019 роком обсяг реалізації зріс на 608 %, а в 2021 році, порівняно з 2020 роком – зріс на 70 %. Однак дуже важливим є порівняння темпів росту обсягів реалізації з темпами зростання собівартості реалізованої продукції. Саме це співвідношення може свідчити про рівень прибутковості роботи підприємства протягом досліджуваного періоду часу. В нашому випадку ми бачимо випередження темпів приросту собівартості реалізованої продукції в порівнянні з обсягом реалізованої продукції на 478 % в 2020 році і на 24 % в 2021 році. Це є негативним фактором в роботі підприємства і причиною зниження прибутку. Чистий прибуток підприємства у 2021 році зменшився на 12 % у порівнянні з 2020 роком, проти збільшення цього показника у 2020 році на 461 % у порівнянні з 2019 роком. Проаналізуємо динаміку змін чистого прибутку у 2019 – 2021 роках (рис. 2.1) для ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС».

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						56
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

**Рисунок 2.1 Динаміка росту чистого прибутку ТОВ
«СПЕЦОДЕССЕРВІС» у 2019 – 2021 роках**

Як бачимо з рисунку 2.1, чистий прибуток ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» в 2020 році порівняно з 2019 роком зріс на 461 %, а в 2021 році, порівняно з 2020 роком – спав на 12 %. У 2020 році значне збільшення чистого прибутку є позитивним, а у 2021 році є хоч і не значний, але спад чистого прибутку, що є негативним.

Для подальшого дослідження потрібно більш детально розглянути окремі види прибутку підприємства.

В таблиці 2.9 показано формування прибутку від реалізації продукції ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» в динаміці останніх років.

**Таблиця 2.9 Формування прибутку від реалізації продукції в ТОВ
«СПЕЦОДЕССЕРВІС», (тис. грн.)**

Показники	2019	2020	2021	Темп приросту 2021 до 2019, %
1	2	3	4	5
1. Чистий дохід від реалізації продукції	203,8	1443,6	2452,9	1103
2. Собівартість реалізованої продукції	82,7	981,2	1902,4	2200
3. Прибуток від реалізації продукції	121,1	462,4	550,5	355

Як видно з таблиці 2.9 за останній 2021 рік на підприємстві спостерігається зростання об'ємів виробництва на 1103 %. Разом з тим у 2021 році спостерігається

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						57
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

перевищення темпів росту собівартості реалізованої продукції (2200 %) у ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» над темпами росту обсягів виробництва продукції.

Перевищення темпів росту собівартості реалізованої продукції над темпами росту обсягів реалізації вплинуло на прибуток від реалізації продукції. Прибуток від реалізації у 2021 році порівняно із 2019 роком зріс на 355 %.

Можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду підприємство працює прибутково та існує чітка тенденція до зростання прибутку від реалізації продукції.

У таблиці 2.10 наведено аналіз формування прибутку від операційної діяльності ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» в динаміці останніх років.

**Таблиця 2.10 Прибуток від операційної діяльності ТОВ
«СПЕЦОДЕССЕРВІС» 2019-2021 рр. (тис. грн.)**

Показники	Роки			Темп приросту 2021 до 2019, %
	2019	2020	2021	
1	2	3	4	5
1. Прибуток від реалізації продукції	121,1	462,4	550,5	355
2. Інші операційні доходи	-	3,0	-	-
3. Інші доходи	-	-	1,0	-
3. Інші операційні витрати	112,0	414,1	506,6	352
5. Інші витрати	-	-	-	-
4. Прибуток від операційної діяльності	9,1	51,3	44,9	393
5. Чистий прибуток	9,1	51,3	44,9	393

У 2021 році спостерігається збільшення прибутку від операційної діяльності на 393 % в порівнянні з 2019 роком, але у 2021 році прибуток від операційної діяльності знизився у порівнянні 2020 роком. Негативною тенденцією є підвищення інших операційних витрат (на 352 %).

В рамках дослідження певну цікавість має аналіз поведінки операційних витрат по економічних елементах, який дозволяє вивчити склад витрат, визначити питому вагу кожного елемента, частку живої і упередженої праці в загальних витратах (таблиця 2.11).

**Таблиця 2.11 Аналіз елементів операційних витрат
в ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» у 2019–2021 роках, (тис. грн)**

Елементи витрат	2019	2020	2021	Темп приросту (2021 до 2019), %
Матеріальні витрати	82,7	755,6	1529,6	1749,6
- темпи приросту, %	х	813,7	102,4	
Витрати на оплату праці	30,0	137,7	232,7	941
- темпи приросту, %	х	373,2	69	
Відрахування на соціальні заходи	6,4	30,3	51,2	700
- темпи приросту, %	х	373,4	69	
Амортизація	35,6	57,6	88,9	150
- темпи приросту, %	х	62	54,3	
Інші операційні витрати	40,0	414,1	506,6	1 139
- темпи приросту, %	х	912,5	22,3	
Разом	194,7	1 395,3	2 409,0	1 137,3
- темпи приросту, %	х	616,6	72,7	

Аналізуючи дані статистичної звітності можна зробити наступні висновки. Як бачимо, по всіх елементах відбулося зростання чисельних значень. Якщо в цілому приріст величини операційних витрат за 2019-2021 роки склав 1137,3 %, то в 2021 році в порівнянні з 2020 роком цей показники склав 72,7 %. В по-елементному вигляді в 2021 році в порівнянні з 2020 роком зміни були наступні: збільшилися матеріальні витрати на 102,4 %, витрати на оплату праці на 69 %, відрахування на соціальні заходи на 69 %, амортизація на 54,3 %, інші операційні витрати на 22,3 %.

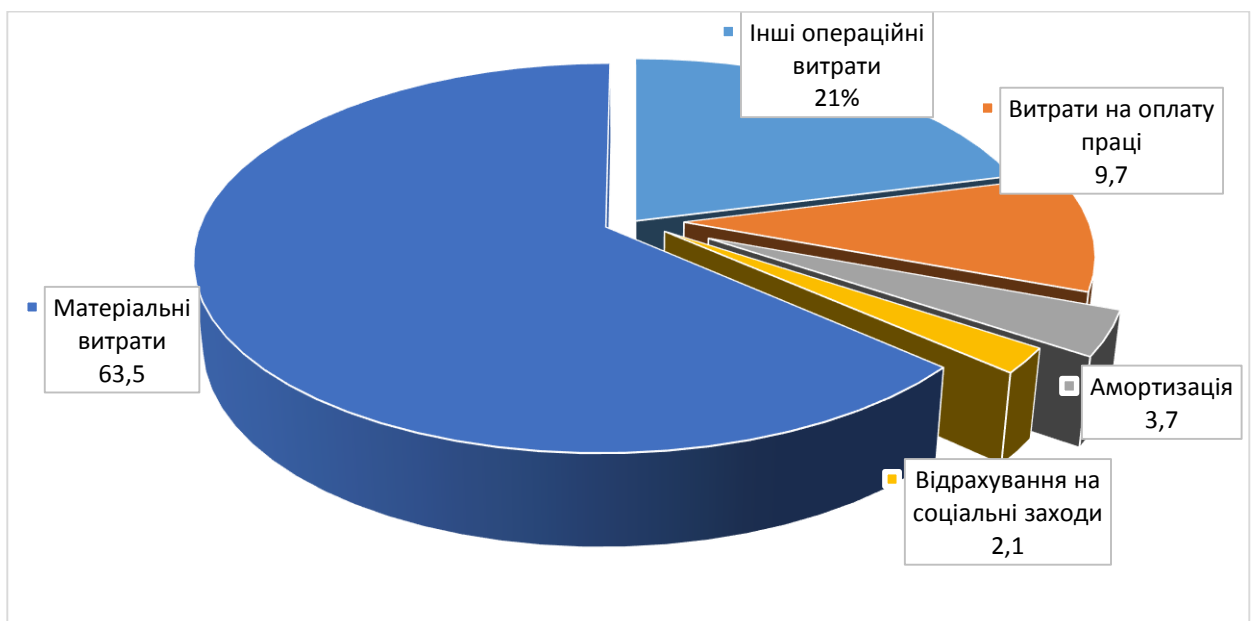
**Таблиця 2.12 Динаміка структури операційних витрат
ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» за 2019-2021 рр. (%)**

Елементи витрат	2019	2020	2021	Відхилення (2021 до 2019), %
Матеріальні витрати	42,5	54,1	63,5	+21
Витрати на оплату праці	15	9,9	9,7	-5,3
Відрахування на соціальні заходи	3,3	2,2	2,1	-1,2
Амортизація	18,2	4,1	3,7	-14,5
Інші операційні витрати	21	29,7	21	0
Разом	100,00	100,00	100,00	-

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						59
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

За весь аналізований період 2019 - 2021 рр. найбільшу питому вагу в структурі елементів операційних витрат склали матеріальні витрати, які в динаміці підвищились на 21% протягом 2019-2021 років. Витрати на оплату праці протягом 2019-2021 років у відсотковому відношенні зменшились на 5,3%. Відрахування на соціальні заходи та амортизація протягом досліджуваного періоду з кожним роком зменшувались. Відрахування на соціальні заходи зменшились на 1,2%, а амортизаційні витрати на 14,5% у відсотковому відношенні. Інші операційні витрати у 2020 році порівняно з 2019 роком збільшились на 8,7%, а у 2021 році зменшились на той самий відсоток.

На рисунку 2.2 приведена структура операційних витрат, що склалася в 2021 році.

Рисунок 2.2 Структура операційних витрат ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» в 2021 році

Якщо показники прибутку, які ми проаналізували вище є абсолютними, то показники рентабельності створюють групу відносних показників, що характеризують ступінь економічної ефективності використання будь-якого ресурсу (матеріального, фінансового, трудового). Вони розраховуються за спеціальними формулами у відсотках. Рентабельність, дійсно можна назвати найважливішим показником для оцінки діяльності комерційного підприємства.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						60
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Відомо, що сукупність різнобічних показників рентабельності всебічно характеризує ефективність виробничо-комерційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства і відповідає інтересам учасників ринкового середовища. Відповідно на рівень показників рентабельності впливає багато чинників, що відбивають різні аспекти діяльності підприємства. Кількісна оцінка впливу кожного чинника на рентабельність допомагає оцінити саме його внесок і прийняти рішення про розробку певного кола дій щодо досягнення бажаного рівня рентабельності і прибутку.

З метою аналізу рівня ефективності функціонування підприємства розраховані наступні показники рентабельності: рентабельність реалізованої продукції; рентабельність підприємства (звичайної діяльності); рентабельність активів; рентабельність продаж.

Рентабельність реалізованої продукції показує, скільки прибутку дає одиниця витрат, пов'язаних з реалізацією продукції (розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції до собівартості реалізованої продукції).

**Таблиця 2.13 Рівень та динаміка рентабельності реалізованої продукції
ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»**

Назва показника	2019	2020	2021	Відхилення (2021 до 2019), %
1	2	3	4	5
1. Прибуток від реалізації, тис. грн.	121,1	462,4	550,5	355
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	82,7	981,2	1902,4	2200
3. Рентабельність реалізованої продукції, %	146,4	47,1	29	-80,2

Як бачимо з таблиці 2.13, спостерігається тенденція до зниження показника рентабельність реалізованої продукції. Не дивлячись на збільшення обсягів реалізації зростання собівартості вплинуло на зниження рентабельності реалізованої продукції. Це дуже негативний аспект комерційної діяльності, який потрібно переломити в перспективі.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						61
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Рентабельність активів (return on assets, ROA) - фінансовий коефіцієнт, що характеризує віддачу від використання всіх активів організації.

Рентабельність активів показує, скільки прибутку приносить одиниця активів підприємства (розраховується як відношення прибутку від звичайної діяльності (до оподаткування) до середньорічної вартості активів підприємства).

Зміни цього показника за досліджуваний період досить яскраво говорять про зростання фінансової віддачі від використання активів підприємства у 2020 році – 30% та погіршення у 2021 році - 9,7%

Таблиця 2.14 Рівень та динаміка рентабельності активів ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС»

Назва показника	2019	2020	2021	Відхилення (2021 до 2019), %
1	2	3	4	5
1. Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	9,1	51,3	44,9	393,4
2. Середньорічна вартість активів, тис. грн.	113,7	171	462,85	307
3. Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	54,7	60,5	66,05	20,7
4. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	59,0	110,5	396,8	572,5
5. Рентабельність активів, %	8,0	30	9,7	21,25
6. Рентабельність необоротних активів активів, %	16,6	84,8	67,9	309
7. Рентабельність оборотних активів активів, %	15,4	46,4	11,3	-26,6

Рентабельність продажів розраховується, для того щоб дізнатись наскільки ефективна виробнича і комерційна стратегія підприємства. Найбільш широко використовуються такі: рентабельність продажів за прибутком від реалізації, за операційним прибутком, за чистим прибутком. Розрахуємо цей показник як відношення прибутку від реалізації до обсягу реалізованої продукції (виручки від реалізації), що показує яку частину виручки організації становить прибуток.

Таблиця 2.15 Рівень та динаміка рентабельності продаж ТОВ

«СПЕЦОДЕССЕРВІС»

Назва показника	2019	2020	2021	Відхилення (2021 до 2019), %
1	2	3	4	5
1. Прибуток від реалізації, тис.грн.	121,1	462,4	550,5	354,6
2. Обсяг реалізованої продукції, тис.грн.	203,8	1443,6	2452,9	1103,6
3. Рентабельність продаж, %	59,4	32	22,4	-62,3

З таблиці 2.15 бачимо тенденцію до зниження показника рентабельності продажів протягом 2019-2021 років на - 62,3 %. Це також є негативним фактором.

В цілому стан підприємства за рівнем рентабельності можна вважати нестабільним, але незначні негативні зрушення є тимчасовими, і в майбутньому підприємство може знизити свої змінні витрати і тим самим збільшити рівень рентабельності, що покращить економічний стан підприємства.

Висновок. Таким чином, у другого розділу нашої роботи нами було проаналізовано рівень та динаміку найбільш важливих абсолютних та відносних показників господарювання досліджуваного підприємства. На нашу думку, можна зробити висновок що в останній рік досліджуваного періоду підприємство спрацювало трохи гірше, але є резерви до збільшення прибутковості функціонування підприємства і для цього вкрай необхідна робота по продукуванню нових конкурентних переваг та зміцнення вже маючих місце.

ВИСНОВОК

В цілому аналітична складова даного дослідження свідчить про те, що аналіз господарської діяльності є важливим чинником прийняття вивірених управлінських рішень, спрямованих на підвищення прибутковості та ефективності господарської діяльності, стійкого фінансового стану підприємства. Тому узагальнюючи інформацію, що викладена в аналітичному розділі роботи, варто зробити такі висновки.

ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» почало працювати з червня 2019 року, відповідно у 2020 році ми бачимо значний стрибок по всіх позитивних показниках що вказують на великий потенціал і прибутковість підприємства за даний період часу. Можна сказати це відбулось за рахунок того, що підприємство почало набирати обертів та в порівнянні з початковим роком ситуація склалась значно краще. У 2021 році показники прибутковості показують трішки гіршу картину у порівнянні з 2020 роком, але набагато кращі ніж у 2019 році. Як бачимо, обсяг реалізованої продукції та прибутковість зростають, але також значно зросла і собівартість. Це один із факторів, які могли вплинути на зменшення прибутковості підприємства в 2021 році. Також можливим фактором погіршення становища підприємства у 2021 році порівняно з 2020 роком, могло стати введення по всій країні карантинних обмежень, що негативно вплинуло на більшість малих та середніх бізнесів.

Якщо порівнювати тільки 2019 та 2021 роки, то на підприємстві є позитивні зрушення майже по всіх напрямках господарської діяльності. У 2021 році в порівнянні з 2019 роком (початком розвитку підприємства), за рахунок збільшення обсягу реалізованої продукції та доходу від реалізації продукції, вдалося значно підвищити рівень прибутковості, та покращити всі основні показники життєдіяльності. В той же час, не дивлячись на успіхи в роботі потрібно увесь час підтримувати високий рівень функціонування організації.

Таким чином, можна сказати, що ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» протягом 2019-2021 років покращує в цілому рівень та динаміку показників ефективності використання своїх основних засобів.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						64
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Узагальнюючи підсумки проведеного аналізу в даному розділі, можна зробити висновок, що подальшого підвищення ефективності діяльності підприємства можна досягти за допомогою заходів, які були розроблені в ході дослідження та характеризують напрямки підвищення ефективності діяльності ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС».

Пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності підприємства наступні:

1. В результаті аналізу основних показників, не можна не звернути увагу на великі витрати, а саме на суму собівартості від реалізації. Дивлячись на собівартість продукції (виконаних робіт), бачимо значне збільшення за останні роки, що впливає на прибуток підприємства. Для того щоб зростав прибуток, потрібно зменшити загальні витрати, а саме собівартість реалізованої продукції (виконаних робіт). Аналізуючи динаміку структури операційних витрат ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» за 2019-2021 рр. (%) ми бачимо, що найбільшу частину собівартості займають матеріальні витрати, які в основному складаються з вартості обладнання, комплектуючих та монтажних матеріалів, що використовуються при виконанні робіт. Тому рекомендується зменшити суму матеріальних витрат шляхом пошуку більш вигідніших комплектуючих та додаткових монтажних матеріалів, які будуть коштувати дешевше, але не псуватимуть якість надання послуг.

2. ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» має значну суму інші операційні витрати, до яких відноситься оренда приміщення. Підприємство орендує 2 приміщення. Протягом останніх років, у зв'язку з введенням карантинних обмежень, підприємству не актуально використовувати 2 приміщення, тому можна запропонувати відмовитись від оренди одного приміщення, таким чином заощадивши кошти. Оренда приміщення складає 6850 грн./міс. + комунальні послуги 2000 грн./міс., разом за місяць виходить 8850 грн. За рік оренда приміщення становитиме $8850 * 12 = 106\ 200$ грн. Таким чином, відмовившись від другого приміщення можна заощадити 106 200 грн. за рік. І тоді сума інших операційних витрат становитиме не 506 600 грн., а 400 400 грн. Це значно вплине на ситуацію з витратами в цілому та дасть змогу отримати більший прибуток.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						65
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

3. На сьогоднішній день, а тим більше в останні роки, з введенням карантинних обмежень, світ перейшов на онлайн режим, і для кращого заохочення клієнтів та більшої популярності на ринку потрібно йти в ногу з цивілізацією. Тому наступним кроком до удосконалення ефективності підприємства можна запропонувати підвищення дохідності ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС» таким чином: в першу чергу слід оновити сайт підприємства за сучасними мотивами, щоб зацікавлював людей та привертав увагу. Наступним кроком можна зареєструватись на сайт <https://kabanchik.ua/> на якому запропонувати свої послуги, таким чином збільшиться кількість клієнтів, збільшиться популярність і прибутковість підприємства.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						66
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Долгушина В.А. Сутність і значення малого підприємництва // Економіка та управління: аналіз тенденцій і перспектив розвитку. – 2015. – № 22. – Ст. 127–133
2. Осипов Е.М. До питання про поняття розвитку малого бізнесу і підприємництва // Соціологія влади. – 2012. – № 3. – Ст. 226–250)
3. Турчак В. В. (2013). Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. Молодий вчений. № 1, 39–44.
4. Поповенко Н. С., Ганенко О. В. (2012). Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. ЕКОНОМІКА: реалії часу. № 1 (2), 126–132.
5. Кузнєцова Л. В. (2012). Вплив банківської системи України на розвиток малого і середнього бізнесу. Вісник соціально-економічних досліджень. № 2 (45), 249–254.
6. Крухмаль О. В., Криворучко Л. Б. (2010.) Джерела та проблеми фінансування малих підприємств в Україні. Вісник Сумського національного аграрного університету. № 2. – (Серія “Фінанси і кредит”).
7. Сілічева Н. Є. (2015). Малий бізнес в Україні: стан та перспективи розвитку. Економічні інновації. Випуск 59, 303–309.
8. Табінський В. А., Телятник В. М., Сімон А. П. (2017). Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. “Молодий вчений”. № 3 (43), 848–851.
9. Дикань О. В. (2017). Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. Вісник економіки транспорту і промисловості. № 57, 58–66.
10. Cantillon R. An Essay on Economic Theory: An English Translation of Richard Cantillon's Essai sur la Nature du Commerce en General. Auburn, Alabama: Ludwig von Mises Institute, 2011. 252 p.
11. Stevenson H.H., Jarillo J.C.A. Paradigm of Entrepreneurship: Entrepreneurial Management. Strategic Management Journal. 1990. Vol. 11. P. 17—27.
12. Stopford J.M., Baden Fuller C.W.F. Creating Corporate Entrepreneurship. Strategic Management Journal. 1994. Vol. 15. P. 521—536.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						67
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

13. Догиль Л.Ф., Семенов Б.Д. Предпринимательство и малый бизнес.1997 с.375.
14. Лебедева Л. США: малое предпринимательство как образ жизни,2005г. ст.81
15. Annual Report on European SMEs 2018/2019—APartial and Fragile Recovery. 2019.
URL:[http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts\\$figuresanalysis/performanceview/files/supportingdocuments/2019/annual\\$report\\$smes\\$2019_en.pdf](http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts$figuresanalysis/performanceview/files/supportingdocuments/2019/annual$report$smes$2019_en.pdf)
- 16.Clark D. Number of Small and Medium\$SizedEnterprises (SMEs) in the European Union in 2018. 2020. URL: [https://www.statista.com/statistics/878412/number\\$of\\$smes\\$in\\$europe\\$by\\$size/](https://www.statista.com/statistics/878412/numberofsmesineuropebysize/)
- 17.Резнікова Н.В., Іващенко О.А., Курбала Н.В. Ідентифікаційні характеристики розвинених країн у мандатах міжнародних організацій: ознаки передової економіки у фокусі дослідження. Економіка та держава. 2020. № 9. С. 17—24.
- 18.Резнікова Н.В., Іващенко О.А., Курбала Н.В. Ретроспективний аналіз альтернативних підходів до виокремлення розвинених країн: фінансовий, індустріальний, цифровий та інноваційний виміри розвитку. Ефективна економіка. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8172>
- 19.Петров Д.В., Малое предпринимательство: Современное состояние и перспективы // Естественно-
- 20.Артемов А.В., Малый и средний бизнес: понятие, критерии, категории субъектов, место и роль в рыночном хозяйстве // Социально-политические науки. — 2016. — N2. — С. 44–49.
- 21.Иванов О. Информационное обеспечение предпринимательской деятельности: японский опыт // Маркетинг. 1999. № 1. С. 79–94.
- 22.Уолтерс Дж. С. Качественная эволюция малого бизнеса. 4 ключа к успеху без необходимости расширения компании. М. : Баланс Бизнес Букс, 2018.
- 23.Плетнев Д.А., Николаева Е.В., Кампа А. Сравнительный анализ критериев отнесения предприятий к малому и среднему бизнесу в разных странах // Стратегии бизнеса.- 2015.- Т. 5.- № 9.- С. 23–29.
- 24.Krasota O.V., Melnyk T. H., Borysenko O. A. The change in priorities of state regulation of the small businesses' development. URL:

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						68
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

http://journals.uran.ua/nvp_chntu/article/view/100946 (дата звернення: 17.02.2021).

25. Підтримка малого і середнього підприємництва. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva> (дата звернення: 15.02.2021).
26. Мікропідприємства, малі, середні та великі підприємства в новій класифікації підприємств, що прийнята зі змінами до закону про бухгалтерський облік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <mikropidpriyemstva-mala-seredni-ta-veliki-pidpriyemstva-v-novij-klasifikacii-pidpriemstv-shho-prijnyata-zizminami-do-zakonu-pro-buxgalterskij-oblik>.
27. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 25.01.2021).
28. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (із змінами та доповненнями). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2006_02_09/T990996.html (дата звернення: 25.01.2021).
29. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
30. An official website of the European Union. URL: <https://ec.europa.eu/> (дата звернення: 30.01.2021).
31. Форс-мажор, обставини непереборної сили [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Форс-мажор.
32. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 роки” від 28 серпня 2013 р. № 641-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
33. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua>.

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						69
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

34.Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р. № 534 «Про затвердження Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-stimulyuvannya-ekonomiki-534-270520> (дата звернення: 15.02.2021).

					БЕП 31.16.000.КРБ	Арк.
						70
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОДЕСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

Відділення *економічне*
Кафедра *Економіки*
Освітньо - професійно програма *«Економіка»*
Спеціальність *051 «Економіка»*
Форма навчання *денна*

ДОДАТКИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему: Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва на прикладі ТОВ «СПЕЦОДЕССЕРВІС».

на здобуття ступеню першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Здобувач освіти _____ (Морар М.М.)

Керівник _____ (Копайгородська Т.Г.)

ОДЕСА 2022

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу I)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата(рік,місяць,число)	Коди		
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "СПЕЦДЕССЕРВІС"	за ЄДРПОУ	2021	01	01
Територія <u>ОДЕСЬКА</u>	за КОАТУУ	43033301		
Організаційно-правова форма господарювання <u>Товариство з обмеженою відповідальністю</u>	за КОПФГ	5110137300		
Вид економічної діяльності <u>Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування</u>	за КВЕД	240		
Середня кількість працівників, осіб <u>3</u>		43.22		
Одиниця виміру: <u>тис. грн. з одним десятковим знаком</u>				
Адреса, телефон <u>вулиця ДАЛЬНИЦЬКА, буд. 46, Малинловський р-н р-н, м. ОДЕСА, ОДЕСЬКА обл., 65005</u>		0731748131		

1.Баланс на 31 грудня 2020 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	48,3	-
Основні засоби :	1010	6,4	66,3
первісна вартість	1011	38,9	123,9
знос	1012	(32,5)	(57,6)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	54,7	66,3
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	11,5	138,8
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	8,5	9,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	2,9
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	30,9	4,6
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	8,1	6,0
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	59,0	162,0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	113,7	228,3

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5,0	5,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	7,5	49,6
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	12,5	54,6
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	92,3	79,1
розрахунками з бюджетом	1620	3,6	11,8
у тому числі з податку на прибуток	1621	1,6	9,2
розрахунками зі страхування	1625	1,1	2,9
розрахунками з оплати праці	1630	4,0	10,6
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	0,2	69,3
Усього за розділом III	1695	101,2	173,7
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	113,7	228,3

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2020 р.

Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1 443,6	203,8
Інші операційні доходи	2120	3,0	-
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	1 446,6	203,8
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(981,2)	(82,7)
Інші операційні витрати	2180	(414,1)	(112,0)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(1 395,3)	(194,7)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	51,3	9,1
Податок на прибуток	2300	(9,2)	(1,6)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	42,1	7,5

ЕП
ФЕДОРОВА
ТЕТЯНА
ЮРІВНА

Керівник _____ (підпис)

Головний бухгалтер _____ (підпис)

ФЕДОРОВА ТЕТЯНА ЮРІВНА _____ (ініціали, прізвище)

_____ (ініціали, прізвище)

Квитанція

Користувач: Admin

Ім'я файлу: 511010043033301S011001210000001122020.XML

Підписи: Печатка Державна податкова служба України. "ОТРИМАНО" 43005393
Печатка Державна служба статистики України 37507880

Текст: Підприємство: 43033301 ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "СПЕЦОДЕССЕРВІС"
Звіт: 1-м, 2-м. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва
За період: Рік, 2020 р.
Звіт доставлено до Центру обробки електронних звітів Держстату України
26.02.2021 у 08:47:38
Реєстраційний номер звіту: 9004595022
(511010043033301S011001210000001122020.XML)
Звіт відповідає формату, визначеному Держстатом України.
Кваліфіковані електронні підписи перевірено.
Звіт прийнято для подальшої обробки. У випадку виявлення помилок при здійсненні обробки даних звіту в органах державної статистики та (або) необхідності надання уточнень Вам буде повідомлено додатково.

Відправник: Центр обробки електронних звітів Держстату України

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство **ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "СПЕЦДЕССЕРВІС"** Дата(рік,місяць,число) за ЄДРПОУ
Територія ОДЕСЬКА за КАТОТТГ ¹
Організаційно-правова форма господарювання ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ за КОПФГ
Вид економічної діяльності Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування за КВЕД
Середня кількість працівників, осіб 4
Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком
Адреса, телефон вулиця ДАЛЬНИЦЬКА, буд. 46, Малинловський р-н р-н, м. ОДЕСА, ОДЕСЬКА обл., 65005

Коди		
2022	01	01
43033301		
UAS1100270010275193		
240		
43.22		

0731748131

1.Баланс на 31 грудня 2021 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	66,3	65,8
первісна вартість	1011	123,9	154,7
знос	1012	(57,6)	(88,9)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	66,3	65,8
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	138,8	430,8
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	9,7	9,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	2,9	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4,6	106,1
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	6,0	52,0
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	33,0
Усього за розділом II	1195	162,0	631,6
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	228,3	697,4

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5,0	5,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	49,6	84,5
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	54,6	89,5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	79,1	89,0
розрахунками з бюджетом	1620	11,8	34,0
у тому числі з податку на прибуток	1621	9,2	8,0
розрахунками зі страхування	1625	2,9	4,7
розрахунками з оплати праці	1630	10,6	17,2
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	69,3	463,0
Усього за розділом III	1695	173,7	607,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	228,3	697,4

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2021 р.

Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 452,9	1 443,6
Інші операційні доходи	2120	-	3,0
Інші доходи	2240	1,0	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	2 453,9	1 446,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1 902,4)	(981,2)
Інші операційні витрати	2180	(506,6)	(414,1)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2 409,0)	(1 395,3)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	44,9	51,3
Податок на прибуток	2300	(8,0)	(9,2)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	36,9	42,1

Керівник _____
(підпис)

ФЕДОРОВА ТЕТЯНА ЮРІЇВНА
_____
(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер _____
(підпис)

_____
(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад